

Myerlese Koerier

*Speciale uitgave over de geschiedenis van
de brandbestrijding in Mierlo*

Samengesteld door Theo de Groof

Een uitgave van Heemkundekring Myerle

2021, nummer 1

Op 27 augustus aanstaande is het 100 jaar geleden dat Mierlo opgeschrikt werd door een grote uitlaande brand in de Marktstraat. In korte tijd vielen 29 woningen ten prooi aan het vuur. Deze gebeurtenis heeft grote indruk gemaakt op de bewoners van Mierlo en was voor Heemkundekring Myerle aanleiding om een hele uitgave van de Myerlese Koerier te wijden aan de Mierlose brandweer.

Hoe en wanneer het instituut brandweer ontstaan is, is niet aan te geven. In de loop der eeuwen is de mens zich steeds beter gaan beschermen tegen de gevaren van brand en de financiële gevolgen daarvan. De overheid stelde steeds meer regels, de technische mogelijkheden om branden te kunnen bestrijden namen toe en in de loop der jaren gingen steeds meer mensen zich steeds beter verzekeren.

Deze uitgave geeft een overzicht van de ontwikkeling van de brandweer in Mierlo tot 1 januari 2004, het tijdstip waarop de Mierlose en Geldropse brandweer samengingen.

In hoofdstuk 1 wordt uit de doeken gedaan hoe de brandbestrijding tot ongeveer 1828 geregeld was. Zelfzorg en burenhulp waren daarbij belangrijke begrippen.

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de brandbestrijding door de 'niet-vrijwillige brandweer', tussen 1828 en 1939. Er kwamen diverse wettelijke regelingen en ook van de inwoners werd het een en ander verwacht.

Hoofdstuk 3 beschrijft hoe de Vrijwillige Brandweer functioneerde, tussen 1939 en 2004.

In hoofdstuk 4 tenslotte wordt het verhaal verteld van de grote brand uit 1921, waarbij in de Marktstraat 29 huizen afbrandden.

Deze uitgave is tot stand gekomen op basis van onderzoek door Theo de Groof. Hij heeft ook de tekst geschreven.

Uitleg foto voorpagina:

Tijdens de jaarlijkse brandweerdag in Mierlo in 1956 werd in een optocht de brandweerspuit getoond die in 1872 in gebruik was.

De Mierlose brandweer door de eeuwen heen

Hoofdstuk 1. Brandbestrijding tot ongeveer 1828, zelfzorg en burenhulp

Vuur, water en licht zijn van oudsher belangrijke elementen geweest voor het bestaan van de mensheid. Het vuur zorgde voor warmte, voor licht, voor de mogelijkheid om voedsel klaar te maken. Maar vuur was ook een geduchte vijand. Vuur zorgde voor brand en brand zorgde in een tijd waarin ‘verzekering’ nog een onbekend begrip was vaak voor veel ellende en armoede. Vuur kon geblust worden met water, maar dat was vaak maar beperkt aanwezig. Waterleiding was er niet. Meestal was men afhankelijk van een sloot of waterput in de buurt van het huis.

In droge zomers was er toch al een gebrek aan water. De huizen hadden lemen wanden en daken van stro; dat alles was heel brandbaar. Onvoorzichtigheid was meestal de oorzaak van brand: spelende kinderen die niet goed uitkeken, rokende ouderen, slecht functionerende schoorstenen en de petroleumlamp die voor de verlichting zorgde.

Brandstoffen voor de verwarming van de huizen haalde men vooral uit de bossen en de hei. Op de heide werden plaggen gestoken, er werd turf gewonnen en sprokkelhout geraapt. In Mierlo kennen we nog steeds een gebied dat de ‘Brand’ heet. De naam verwijst naar de plek waar veel mensen hun stookmaterialen vandaan haalden. Zij hadden geen kachel in hun huis, maar een open stookplaats, waar een haal boven hing. Een haal was een getande ijzeren staaf boven het haardvuur om de pot voor het koken

Vroeger werd er in huis vaak gekookt op en verwarmd met open vuur. (schilderij van Cor Noltee)

van het eten aan op te hangen. Dit open vuur was ook de verwarming in huis als het winter was. Veel branden zijn hier ontstaan.

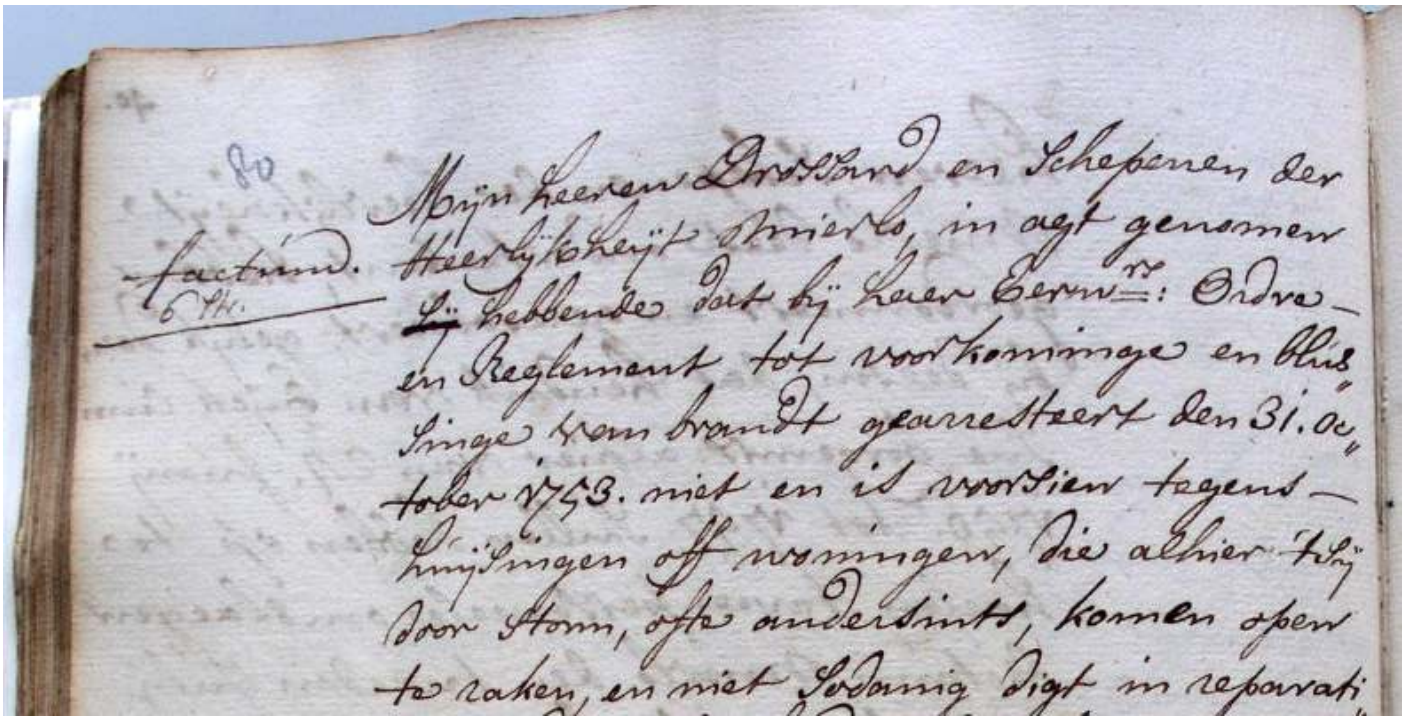
Mocht het fout gaan en er brak brand uit, dan kon je op de burenen rekenen. Vaak echter beperkte die hulp zich tot het nathouden van de eigen woningen van die burenen, om te voorkomen dat het vuur oversloeg.

Wettelijke regelingen

In 1732 verplichtte de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden alle dorpsbesturen een brandreglement op te stellen. Een jaar later, op 31 oktober 1753, trad in Mierlo het ‘Reglement tot voorkominge en blussing van brandt’ in werking. In het reglement werd aan de inwoners de verplichting opgelegd om zoveel mogelijk brand te voorkomen. Het toezicht werd uitgeoefend door het gemeentebestuur, dat regelmatig een zogenoemde brandschouw uitvoerde: een inspectietocht langs alle huizen om te controleren of de ‘stookplaatsen’ in en bij de huizen voldeden aan de gestelde eisen. Na afloop van de schouwen gingen drossard, schepenen en de gemeentesecretaris nog even langs bij herbergier Lambert Verberne om het verloop van de dag te bespreken. Daar kwamen zij trouwens vaker, ook voor andere gemeentezaken. In 1757 verteerden zij daar bijvoorbeeld voor 34 gulden en 5 stuivers, geen gering bedrag voor die tijd.

Vier jaar na de invoering van het reglement kwam het gemeentebestuur van Mierlo al met een aanpassing, omdat het niet volledig was. Huiseigenaren werden verplicht om de gaten in hun woningen, die bijvoorbeeld door een storm veroorzaakt waren, te repareren en te dichten. Deden ze dat niet binnen de gestelde tijd, dan had het gemeentebestuur het recht de bewoners “uyt te setten en daer uyt te doen blijven, tot so lange daer alles, buyten gevaar van brand na het oordeel van de heeren drossard en schepenen alhier, sal sijn herstelt en opgemaekt”. In de huizen werd meestal een open vuur gestookt. De wind die door de gaten blies, veroorzaakte vaak brand.

Op 14 mei 1804 volgde nóg een aanpassing van het

Het gemeentebestuur van Mierlo past in 1757 haar brandreglement in aan.

reglement van 1753. De leden van de commissie die de brandschouw uitvoerden, kregen recht op een vergoeding van één gulden en tien stuivers per dag. De secretaris van het gemeentebestuur die een verslag van de uitgevoerde inspectiebezoeken en een overzicht van bekeurde personen op moest maken, kreeg het recht op een vergoeding van drie gulden per dag. Een jaar later bepaalde het Departementaal Bestuur van Brabant overigens dat deze aanpassing ongeldig was.

Na de aftocht van Napoleon ontstond in 1813 het Koninkrijk der Nederlanden. Nieuwe wetgeving was het gevolg. In een brief van 1823 schreef de burgemeester dat Mierlo te maken kreeg met het brandreglement dat dateerde van 23 juli 1814. Helaas zijn er in het archief geen documenten uit die tijd bewaard gebleven.

Op 8 mei 1819 kwam het 'Reglement van bestuur voor het Platte Land in de provincie Noord-Brabant' tot stand. In dit reglement waren een paar artikelen gewijd aan brandbestrijding. Het betrof de verplichtingen van het plaatselijke bestuur.

In art. 26:

“Zij zorgen tegen de onvoorzichtigheid en de behandeling van vuur en licht en doen te dien einde meermalen 's jaars eene schouw over de smederijen, ovens, eesten en schoorsteen; zij handelen ten deze conform de bestaande, of nog ten eersten te formeren, brandreglementen in hunne gemeenten”.

En verder in art. 27:

“Van alle bijzondere voorvallen in hunne gemeenten,

als van besmettelijke ziekten, veeziekten, brand, hagelslag en al wat niet tot den dagelijkschen loop van zaken behoort, zenden zij direct berigt, zoo aan de Staten der provincie als aan den District-Schout, waaronder de gemeente ressorteert”.

Jan van der Heijden (1637-1712), geboren in Gorinchem, uitvinder, kunstschilder, generaal-brandmeester van Amsterdam.

Artikel 26 sloot aan bij het reglement dat al van 1753 dateerde. De meldingsplicht van bijzondere voorvallen in artikel 27 was nieuw en geeft vaak een mooi tijdsbeeld. Zo schreef de burgemeester in 1822 over een ontstane brand in 'de woning of hut' van Jan Keizers. De brand ontstond 's morgens om half zeven. De woning, de huisraad en de kleren waren allemaal verbrand. De burgemeester schatte de schade op f 100,- en beschreef wat er gebeurd was. "Dat den oorzaak van den ontstaanen brand volgens opgave van desselfs huisvrouw, alleen met twee kinderen van twaalf en dertien jaar oud te huis zijnde ontstaan, dat de kinderen eenen ruwen eiken tak hadden aangestookt met den zelden door den woning zijn gelopen om vliegen te verdrijven tot dat het vuur aan den zolder die uit leem met riet gedekt was zamengesteld, is aangeslagen, het welk ineens langs den zelden verspreidde zoo dat zij door eene spoedige vlucht het gevaar heeft moeten ont-koomen".

Dit was één van de gevallen waarbij een toch al arm gezin ook zijn allerlaatste bezittingen kwijt raakte en afhankelijk werd van de hulp van anderen en eventueel de armenzorg.

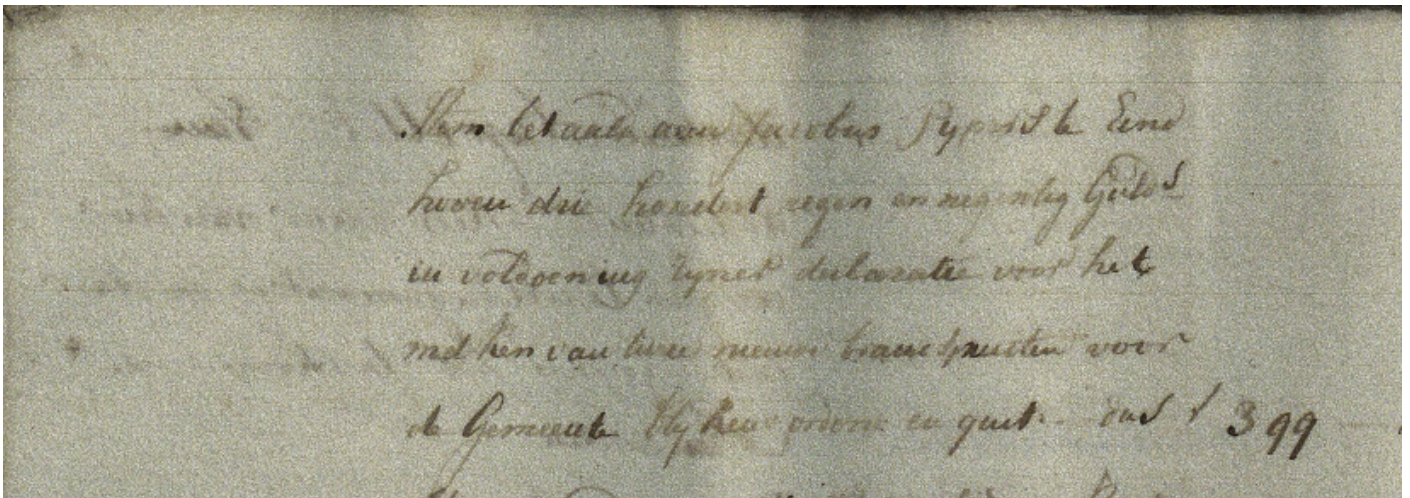
Brandblusmiddelen

In het midden van de 17e eeuw maakte de Neurenbergse smid Johann Hautsch een brandspuit; een paar decennia later, in 1673, werd die door Jan van der Heijden in een betere versie doorontwikkeld tot de slangenbrandspuit. Van der Heijden was een man met veel talenten. Hij was kunstschilder, uitvinder, schrijver, tekenaar, generaal brandmeester van Amsterdam en fabrikant van slangenbrandspuiten. Zijn uitvinding betekende een ommekeer in de brandbestrijding. Althans, dat gold voor de grotere steden, die voldoende water voorradig hadden in de grachten. Maar voor de plattelandsgemeenten, vaak gevestigd op droge zandgronden met dun bevolkte gebieden en weinig water, hadden deze apparaten weinig zin.

Het gemeentebestuur had ook zijn aandeel in de brandbestrijding. Zijn brandblusmiddelen bestonden uit leren brandemmers, ladders en brandhaken. Deze werden verspreid over de diverse wijken. In 1762 liet het gemeentebestuur van Mierlo bij schoenmaker Hendrik Gooris 12 van deze brandemmers maken en het betaalde daar 39 gulden voor. In 1789 repareer-

Het oude raadhuis met zicht op het brandspuithuis (twee deuren met ronde boog) en rechts daarvan het arrestantenlokaal.

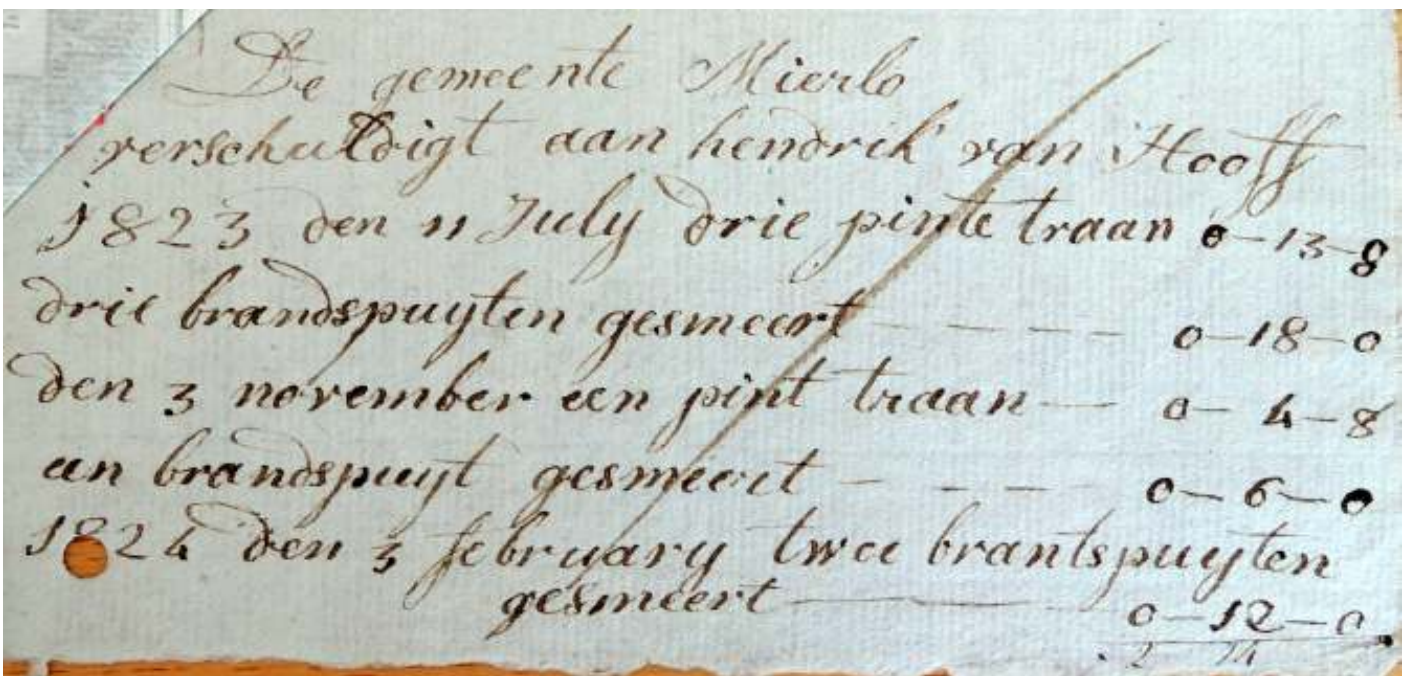
De aankoop van twee brandspuiten in 1809 bij Jacobus Pijpers in Eindhoven.

de Arnoldus Kerkhof brandhaken door er onder meer nieuwe stelen aan te zetten.

Toen Mierlo in 1806 een nieuw raadhuis kreeg, had dat ook een bergplaats voor brandblusmiddelen. Maar wat heb je aan een brandspuithuis, als je niets hebt om er in te zetten? Daarom reisde schepen (wethouder) Hendrik Raaijmakers in 1809 naar Eindhoven. Hij bestelde aldaar twee brandspuiten bij Jacobus Pijpers. De spuiten kostten samen f 399,-, het reisje van Hendrik iets meer dan twee gulden.

Om de inwoners van Mierlo op te kunnen roepen om hulp te bieden bij een brand, werd in hetzelfde jaar opdracht gegeven aan Hendricus Petit in Aarle-Rixtel om een nieuw klokje te gieten voor het oude raadhuis. Door dat klokje te luiden, werd een brand gemeld.

In 1823 en 1824 werd nog eens goed onderhoud gepleegd aan de brandbestrijdingsmiddelen. Dit werd waarschijnlijk gedaan nadat er enkele branden waren geweest en omdat er vanuit de provincie aandacht werd gevraagd voor het gevaar op branden. Schoenmaker Hendrik van Hooff smeerde op 11 juli 1823 drie brandspuiten. Op 11 november kreeg één van de drie brandspuiten nog een keer een beurt en op 3 februari 1824 werden ook de twee andere spuiten nog eens gesmeerd. Het smeren kostte twee gulden en 70 cent. Smid Godefridus van Stekelenborg maakte voor twaalf gulden nieuwe brandhaken die bij de spuiten opgeborgen werden.

In 1823 en 1824 smeerde Hendrik van Hooff de brandspuiten.

Hoofdstuk 2. Brandbestrijding door de ‘niet-vrijwillige brandweer’, 1828-1939

Tot 1828 beperkte de rol van de gemeente zich tot het beschikbaar stellen van wat blusmateriaal zoals leren emmers en brandhaken. Ook was zij belast met het houden van toezicht op het goede onderhoud van schoorstenen en stookplaatsen.

De smid maakte de brandhaak. Nog een steel er aan en dan kon het werk beginnen.

De provincie onderstreepte wel regelmatig het belang van een goede brandbestrijding. Vaak gebeurde dat door het geven van informatie. In 1828 bracht zij de Brabantse gemeenten op de hoogte van de oprichting van een brandspuitfabriek door F. Requilé in Luik. Dat was nog in de tijd voor de afsplitsing van België. J.P. Bles uit Rotterdam ontwikkelde een nieuwe brandemmer waarvoor hij in 1839 een octrooi voor 10 jaar kreeg. De bestaande emmers waren van leer gemaakt. Ze waren zwaar en duur, er kon weinig water in en bij opslag namen ze veel plaats in beslag. Bles had er een van zeildoek ontwikkeld die al deze bezwaren onderving. Zo'n brandemmer kostte maar f 1,50. Met goedkeuring van de gouverneur (commissaris van de koning) overhandigden de kantonbodes (een soort postbode die vanuit de provincie berichten haalde en bracht bij de gemeenten) aan alle burgemeesters een circulaire en toonden zij het model van de emmer.

Wettelijke regelingen

In hetzelfde jaar dat de brandspuitfabriek van Requilé was opgericht, in 1828 dus, kwam de provincie op 30 december met het 'Reglement ter voorkoming en blussching van Brand in de gemeenten ten platten Lande der Provincie Noord-Brabant'. Het reglement gaf een duidelijk beeld van hoe de brandbestrijding in de 19e eeuw georganiseerd was. Hierin werden op de eerste plaats eisen gesteld aan de inwoners. Vier keer per jaar brachten burgemeester en assessoren (later wethouders genoemd) een bezoek aan ieder huis. De bewoners moesten zorgen dat hun schoorstenen en andere stookplaatsen goed geveegd waren. Als je voor je bedrijf vuur gebruikte, dan moest je de oven of stookplaats door de plaatselijke overheid laten goedkeuren. Met name de smederijen en bakkerijen kregen speciale aandacht.

De bezoeken vonden meestal plaats in de maanden januari, juni, september en december. Deze bezoeken

werden schouwvoeringen genoemd. De inspecties werden door het gemeentebestuur op de twee zondagen daaraan voorafgaand aangekondigd.

Alle huizen in Mierlo werden in twee dagen tijd geïnspecteerd. In de zomermaanden begon de inspectie meestal om 8 uur, in de donkere maanden om 9 uur. Toen het Reglement in 1828 ingevoerd werd, kende Mierlo nog nauwelijks straatnamen. Het dorp was onderverdeeld in wijken, de huizen waren allemaal op volgorde genummerd. Op de eerste dag van de schouwvoering werd begonnen met een bezoek aan het huis met huisnummer 1. Dat was het huis van Jan Verhagen, een landbouwer op Overaker. Nadat de huizen op dit gehucht geïnspecteerd waren, was Loeswijk aan de beurt, daarna Bekelaar, de Marktstraat en tot slot het Dorp, waar tenslotte een bezoek gebracht werd aan huisnummer 186, de woning van strodekker Arnoldus van der Putten. De volgende dag werd een begin gemaakt met de boerderij van Jan van de Meulenhof, een landbouwer op 't Broek. Vervolgens werd een bezoek gebracht aan 't Hout en 't Goor. Het laatste huis, met huisnummer 324, werd bewoond door Cornelis Duyvelaar, sluiswachter aan het Eindhovens Kanaal.

De secretaris van de gemeente Mierlo maakte een proces-verbaal op dat naar de gouverneur van de provincie werd gestuurd. Opmerkelijk is dat in alle bewaarde verslagen geschreven werd dat er geen overtredingen geconstateerd waren. Dat was opmerkelijk, omdat bestudering van de inspecties van andere gemeenten vaak hele lijsten laat zien van inwoners die niet voldeden aan de voorschriften. Meestal betrof het mensen die een mesthoop voor het huis, vlak bij de weg, hadden liggen.

Volgens het reglement van 1828 had het plaatselijk bestuur de zorg voor voldoende brandspuiten en andere brandblusmiddelen. Tweemaal per jaar moest onder toezicht van burgemeester en assessoren met de brandspuiten geoefend worden. Hiervan werd een proces-verbaal opgemaakt dat ook naar de gouverneur gezonden werd. De brandweertien werden gekozen en benoemd door de gemeenteraad. Men kende een brandmeester en de nodige onderbrandmeesters. Voor iedere spuit waren een brandspuitmeester en twee assistenten nodig.

Bij de keuze werd gelet op bepaalde kwaliteiten van de betreffende personen. In het reglement stond: 'Bij voorkeur de bekwaamste en achtenswaardigste ingezetenen, zoveel mogelijk in de bebouwde kring

Het torentje van het oude raadhuis met het klokje van 1809.

of in de nabijheid van de bewaarplaatsen der spuiten. De keuze moet zoveel mogelijk gericht zijn op metselaars, timmermans en loodgietersbazen'.

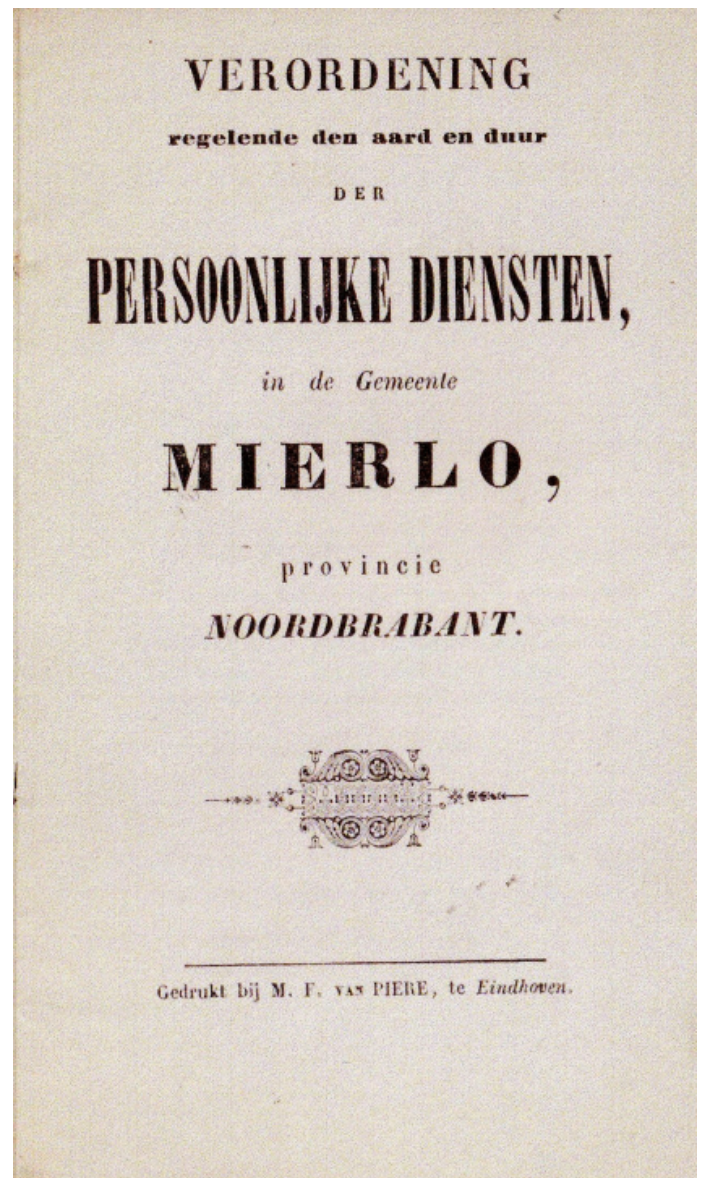
De burgemeester en bij diens afwezigheid een van de assessoren of de brandmeester maakten de brand kenbaar door het luiden van de klok, het roeren van de trom of op een andere wijze.

Brak een brand uit als het donker was, dan moesten alle bewoners binnen de bebouwde kom een brandend licht voor het raam zetten, of een lantaarn met een brandende kaars. Er was nog geen straatverlichting en dit was dus nodig om de straat te verlichten. De naaste burenen waren verplicht op bevel van de leidinggevende bij de brand de grootste ton die ze hadden voor hun deur te zetten en te zorgen dat deze constant vol met water stond. Alle ingezetenen stelden het water in hun regenbakken, welputten, vijvers, enz. ter beschikking. Burenen van het huis waar brand was, mochten 'beambten bij het brandwezen' geen toegang weigeren tot hun huis als leidinggevend van de brandweer het nodig vonden slangen door hun huis te leggen. De veldwachter en plaatselijke schutterij waren verantwoordelijk voor het afzetten van het bedreigde gebied om diefstal en belemmering van het bluswerk te voorkomen.

In 1851 kwam er een nieuwe Gemeentewet. In deze wet stonden twee artikelen waar het bestuur van de armlastige gemeente Mierlo dankbaar gebruik maakte. Artikel 192 bepaalde: 'Ter handhaving der openbare orde, of in het algemeen belang, kunnen, wanneer de bijstand der plaatselijke beambten of vrijwillige hulp ongenoegzaam is en de plaatselijke middelen het betalen van hulp niet gedoogen, de inwoners der gemeente tijdelijk tot het doen van persoonlijke diensten worden opgeroepen', en artikel 193 bepaalde: 'Eene plaatselijke verordening,

aan Gedeputeerde Staten mede te deelen, regelt den aard en duur dezer diensten, alsmede de gevallen waarin zij kunnen worden gevorderd. Zij laat zo veel mogelijk elk inwoner vrij, de diensten waartoe hij wordt geroepen, door een plaatsvervanger te doen waarnemen, of voor geld in de gemeentekas te storten, af te kopen'.

In 1857 kwam het gemeentebestuur met een 'Verordening regelende den aard en duur der persoonlijke diensten in de gemeente Mierlo'. Inwoners konden opgeroepen worden voor het verrichten van persoonlijke diensten, zoals het houden van wacht, zowel overdag als 's nachts, het voorkomen en blussen van brand en handhaving van de openbare orde. De verplichting kon opgelegd worden aan alle mannelijke ingezetenen in de leeftijd van 18 tot 60 jaar. De verplichting gold zelfs voor degenen die tijdelijk in Mierlo verbleven. Dat 'tijdelijk' moest dan wel langer

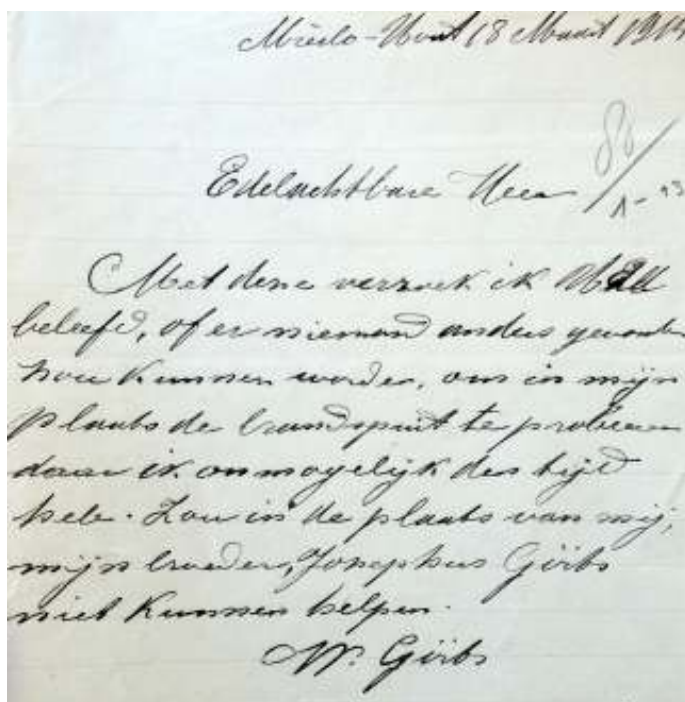
De Verordening persoonlijke diensten Mierlo, 1857.

dan drie maanden zijn. Iedereen die door B. en W. was aangewezen voor de brandweer, was verplicht aanwezig te zijn bij de 'beproeving' van de brandblusmiddelen en de oefeningen. Die oefeningen duurden niet langer dan twee uur achter elkaar en vonden niet vaker dan drie keer per jaar plaats. Bij brand had iedereen de plicht zo vaak en zo lang als de burgemeester het nodig vond zijn diensten te verlenen. Men mocht wel zorgen voor een geschikte plaatsvervanger of de diensten afkopen door f 1,- per jaar in de gemeentekas te storten.

Zo was W. Görts in 1914 aangewezen als spuitgast. Hij had geen tijd, daarom schreef hij de burgemeester in een brief dat hij onmogelijk de tijd had op aanwezig te zijn bij de oefening met de brandspuit. Hij vroeg of zijn broer eventueel kon komen.

Het houden van wachten ging in drie ploegen: 's morgens 05.00 tot 12.00 uur, dan van 12.00 tot 22.00 uur en vervolgens van 22.00 tot 05.00 uur.

Mierlo - Mierlo 18 Maart 1914

Edelachtbare Heer

Miet deze verzukt ik u all
beluife, of er niemand anders geuut
hou kunnen werden, om in mijn
plaats de brandspuit te probeeren
daar ik onmogelijk des tijt
sels. Kan in de plaats van mij,
mijn broeder, Jozepbus Görts
miet kunnen helpen.

W. Görts

Het verzoek van spuitgast Görts.

Eén jaar later na die verordening, in 1858, stelde de gemeenteraad de 'Verordening op de brandweer in de gemeente Mierlo' vast. Hierin werd onder meer geregeld aan welke eisen een gebouw moest voldoen, waar het gemeentebestuur voor moest zorgen en wat een Mierlonaar moest doen bij brand.

- Aan welke eisen moest een gebouw voldoen?

In die tijd hoefde men nog geen bouwvergunning aan te vragen, maar er werden wel eisen gesteld aan nieuwbouw. Voordat een inwoner in een nieuw pand

trok, moest hij dat melden bij B. en W. Binnen 8 dagen volgde dan een keuring. In de bebouwde kom moesten alle nieuwbouwpanden voorzien zijn van een pannendak of een leien dak. Tot de bebouwde kom hoorde in die tijd het Heieind, de Dorpsstraat en de Marktstraat en onder de bewoonde straten hoorden Bekelaar, Loeswijk, Overakker, het Broek, de Boterstraat en de Houtstraat. Schoorstenen moesten minstens één meter boven de nok uitsteken. Ook werden eisen gesteld aan vertrekken waarin een beroep of bedrijf uitgeoefend werd. Er werden ook eisen gesteld aan de omgeving van de woning. Hooi, stro, takkenbossen, as-, mest- of plaghopen moesten minstens vijf meter van gebouwen en drie meter van de openbare weg af liggen. Niemand mocht met een brandende pijp, die niet behoorlijk met een 'dop of sluifje is overdekt', op een kar of ander voertuig over de straten langs huizen, getimmerten of in de nabijheid van koren-, hooi-, strobergen of mijten gaan op minder dan vijftien meter.

- Waarvoor moest het gemeentebestuur zorgen?

B. en W. moesten zorgen voor de nodige brandblusmiddelen: één of twee brandspuiten, haken, ladders, zeilen, emmers en lantaarns. Verder hadden zij de zorg voor de benodigde brandkuilen en putten. De brandhaken waren bedoeld om daken en muren omver te halen. Zeilen werden op de daken van nabij gelegen panden gelegd om het brandbare stro en riet af te dekken.

- Wat moest een Mierlonaar doen bij brand?

In het betreffende reglement van 1858 was precies aangegeven welke verplichtingen de Mierlonaar had bij het ontstaan van een brand. Als bij iemand in huis brand ontstond, was hij of zij 'gehouden overluid brand te roepen' en onmiddellijk de burenen te waarschuwen. Daarna moest hij of zij de burgemeester, de opperbrandmeester en de brandmeesters inlichten. Mierlo had ook een nachtwacht. Ook deze wacht moest bij brand gewaarschuwd worden. Hij was volgens de regels verplicht op zijn beurt in zijn wijk 'brand te roepen met bijvoeging van de plaats des onheils'. Ook de nachtwachten hadden tot taak de burgemeester en brandweerlieden te waarschuwen, maar dat gold ook voor de klokkenluider die meteen na opdracht van de burgemeester de brandklok moest luiden.

Het hele dorp werd in stelling gebracht als er brand was. Uit ieder gezin moest minstens één persoon naar

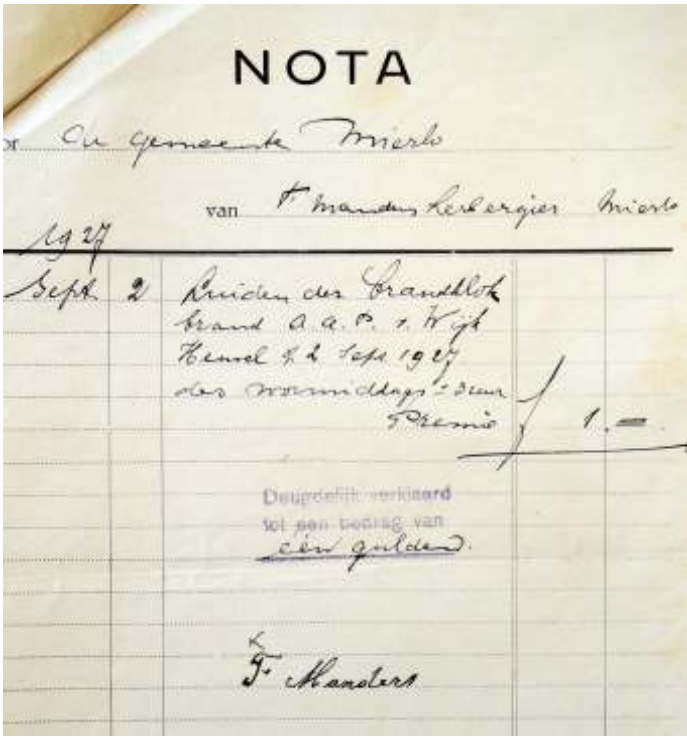
de brand komen en zich onder het bevel van de brandweerlieden stellen. Zo kon men een lange rij vormen om de emmers water door te geven. Voor het vervoer van water kon de brandweer ook paarden, ossen en karren van inwoners vorderen. Om het blustempo te verhogen, stelde het gemeentebestuur premies ter beschikking. Wie het eerst met zijn paard bij de brandspuitbewaarpplaats was om de spuit naar de plaats des onheils te brengen, kreeg een beloning van drie gulden. De tweede kreeg één gulden. Dezelfde premie gold ook voor wie het eerst met paard en kar bij de brand was voor het vervoer van water.

MIERLO. Gistermorgen circa 7 uur brandden het woonhuis en pakhuis van H. v. Vlerken totaal af. Het huis dat gedeeltelijk met stroo gedekt was lag er in 'n ommezien; weinig is daar gered. Verzekering dekt de schade.

Ook van het woonhuis van J. van Kol, dat er vlak naast ligt brandden het schild en een gedeelte dak af, dat door het kranig optreden der brandweer daartoe flink bijgestaan door Piet van Deursen, Jan Slegers en Driek Slegers, die in een oogenblik boven op het dak zaten, evenwel behouden bleef.

De drie laatsten mogen van de assurantie een flinke premie voor dit levensgevaarlijk werk wel ontvangen dit zij verdiend. Het huis van J. van Kol dat ook gedeeltelijk met stroo gedekt was, was redeloos verloren geweest, indien de wind een andere richting had gehad. De inboedel die inmiddels voor een groot gedeelte werd gered had evenwel nog geen schade geleden.

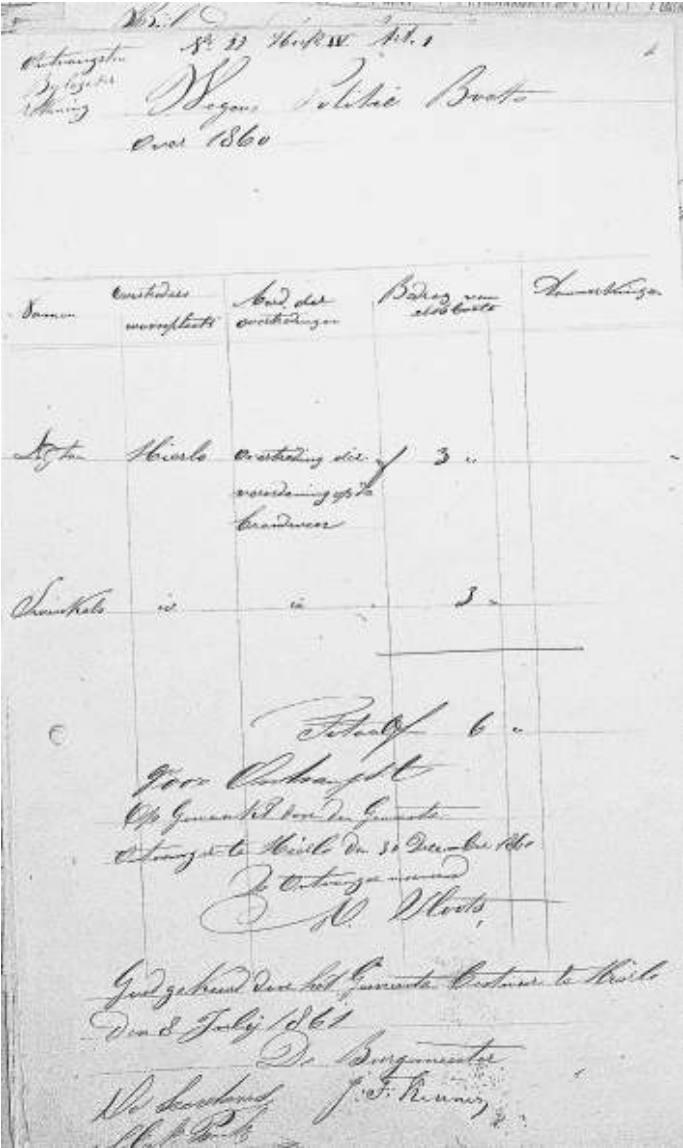
Waardering voor de hulp van drie mannen bij een brand.

De premie voor het luiden van de brandklok.

Deze vergoeding werd nog jaren in stand gehouden, zij het zonder inflatiecorrectie. Op 21 mei 1929 was er brand bij H. van de Goor. Kleermaker M. Konings en klompenmaker A. Van der Vleuten ontvingen ieder f 3,- voor het brengen en halen van de brandspuit. Ook degene die het eerste bij het raadhuis was om de brandklok te luiden, kreeg een vergoeding van f 1,-. Deze keer was besteller A.F. Slegers de gelukkige.

Tenslotte was er nog een vergoeding voor degenen die zich bijzonder onderscheiden had bij het blussen van de brand. Of daar ooit iemand voor is uitbetaald, is niet terug te vinden in de gemeenteadministratie van toen. Toch werd door verslaggevers en correspondenten van kranten als de Zuid-Willemsvaart wel vaker geschreven dat sommige mensen een premie verdienden, zoals bijvoorbeeld bij de brand van het huis van Henricus van Vlerken en Jan van Kol op 8

Boetes voor het overtreden van de verordening op de brandweer.

juli 1921 in de Marktstraat. Piet van Deursen, Driek en Jan Slegers zaten in een mum van tijd boven op het dak om de brand mee te helpen blussen. In het brandreglement van 1858 werd ook bepaald dat de schouw - waarbij B. en W. dus tijdens huisbezoeken controleerden of de schoorstenen wel aan de eisen voldeden - nog drie keer per jaar uitgevoerd zou worden en wel in maart, september en december, maar nu al dan niet na voorgaande bekendmaking. Daarvoor was dat nog vier keer per jaar. Het leidde wel tot meer boetes. Met name in februari 1862 was dat het geval. Toen ging veldwachter Johannes van Rossem op pad om controles uit te voeren op de naleving van de brandverordening. Naar aanleiding daarvan maakte hij processen-verbaal op tegen onder anderen Jan Steenbakkers, Andries Wannemakers, Johannes Peter van Hoof, allen wevers, tegen kuiper Johannes de Vries en tegen landbouwer Hendrik Berkers, vanwege overtredingen tegen de verordening op de brandweer. Meestal betrof het gebreken aan stookplaatsen, schoorstenen en mesthoppen die te dicht bij huizen of straten lagen. Tientallen jaren later, in de Bouwverordening tot uitvoering der Woningwet van 1905, stelde de gemeenteraad strengere eisen aan het bouwen en verbouwen van huizen om het gevaar en de gevolgen van brand zoveel mogelijk te beperken. Ook in de nieuwe politieverordeningen werden steeds artikelen opgenomen die betrekking hadden op dit onderwerp.

Brandblusmiddelen

• Emmers, ladders, brandhaken en brandspuiten

In de 18e eeuw bestonden de beschikbare brandblusmiddelen uit emmers en brandhaken. Pas later kwamen de brandspuiten en brandweerauto's in beeld. Dat gebeurde na 1806, het jaar waarin het nieuwe (ons huidige Oude Raadhuis!) raadhuis klaar met daarin ruimte voor het opbergen van brandblusmateriaal. Toen de gemeentekas in 1809 weer wat gevuld, was besloot het gemeentebestuur twee nieuwe brandspuiten te kopen. Schepen (tegenwoordig: wethouder) Hendrik Raaijmakers reisde, tegen een vergoeding van 2 gulden en 10 stuivers, naar de Rechtestraat in Eindhoven om de bestelling te plaatsen bij koperslager Jacobus Pijpers die veel van deze spuiten aan gemeenten verkocht. Blijkbaar waren ze van een goede kwaliteit, want de burgemeester schreef in zijn verslag van 1857 aan Gedeputeerde Staten dat deze pas gekeurd en goed bevonden waren. Hij vermeldde wel dat de brandspui-

De oude brandspuit uit 1872 met daarbij een brandemmer.

ten in 1801 gekocht waren in plaats van in 1809. Waarschijnlijk was dat een kwestie van onzorgvuldigheid.

In 1823 meldde de burgemeester dat de gemeente drie brandspuiten had en verder nog leren emmers en brandhaken. De brandspuiten werden twee keer per jaar geïnspecteerd.

In 1873 schreef de burgemeester dat Mierlo in het bezit was van vier brandspuiten en 32 brandemmers, netjes verdeeld over de diverse wijken. Hoeveel brandhaken er waren, wist hij waarschijnlijk niet. Want daar meldde hij niets over. Voor de vier brandspuiten had het gemeentebestuur 56 meter brandslang in bezit. Twee jaar later werd nog eens 15 meter brandslang aangekocht voor de grote brandspuit in het raadhuis.

In 1876 leverde de weduwe van Theodorus Terken vijf nieuwe lantaarns voor de brandspuiten; daarnaast werden zes lantaarns geleverd en een aantal

De aanschaf van een lantaarn voor de brandspuit bij J.C. Lathouwers in Eindhoven.

Tinus Verbruggen met de brandspuit die in 1872 aangeschaft werd. Bij landbouwer Van Driel werd in 1877 de kar gekocht waar de brandspuit op paste.

In 1930 kocht het gemeentebestuur een tweewielige motorbrandspuit met Firestone cushionbanden aan van het type "Kleine Vuurvliinder". De spuit is een beetje zichtbaar achter het brandweerkorps o.l.v. Tinus Verbruggen.

Het verteer van de spuitgasten na (of voor?) het "beproeven" van de spuiten.

ook gerepareerd. De nieuwe lantaarns kostten f 1,50 per stuk. Bij J.C. Lathouwers, een koperslager in Eindhoven, werd een lantaarn van f 2,85 aangeschaft.

Voor het vervoer van en naar Eindhoven schakelde het gemeentebestuur Frans Manders in; hij was karreman, herbergier en landbouwer. Hendrik Gooris nam de vier brandspuiten goed onderhanden. Hij repareerde wat nodig was en smeerde en repareerde alle darmen, zoals de slangen in die tijd werden genoemd. Ook de brandemmers kregen hun beurt. Timmerman Willem Verbruggen maakte twee nieuwe grenenhouten brandladders, die f 5,65 kostten. Deze oude brandblusmiddelen bleven gebruikt worden tot het moment dat Mierlo werd aangesloten op de waterleiding.

De brandspuiten hadden natuurlijk ook onderhoud nodig. In 1832 repareerde timmerman Hendrik Verbruggen twee spuiten voor een bedrag van f 4,-. Tussen 1841 en 1850 werd f 15,- per jaar begroot voor het onderhoud van brandblusmaterialen. De werkelijke kosten lagen meestal beduidend lager. De

kosten van de brandspuiten viel vaak wel mee. In de jaren 70 van de 19e eeuw kwam er een opleving in de aandacht voor brandbestrijding. Er moest een nieuwe brandspuit komen. Een van de oude spuiten zou dan verhuizen naar het nieuw te bouwen brandspuithuisje op het Broek. De nieuwe brandspuit kwam er al in 1872, de bouw van het brandspuithuisje liet echter nog enkele jaren op zich wachten.

Helaas zijn de 'bonnetjes' van het gemeentebestuur uit deze periode niet bewaard gebleven, net zomin als de raadsverslagen. Daardoor is er over dit brandbestrijdingsmiddel weinig bekend.

De brandweerlieden ondervonden wel dat het verplaatsen van de zware spuit naar de plaats des onheils veel moeite kostte. Daarom besloot het gemeentebestuur een kar aan te schaffen, waarmee de brandspuit sneller kon worden vervoerd. In 1877 werd bij Norbertus van Driel, een landbouwer op Overakker, voor f 20,- een onderstel gekocht, waarop de spuit werd gemonteerd.

Het oefenen met de spuiten was vaak niet goedkoop. Het gemeentebestuur betaalde in datzelfde jaar 1877 f 2,20 aan de weduwe Maria Coolen-van Laarhoven, herbergierster op het Broek, omdat zij 22 liter bier geschonken had voor de spuitgasten. Aan her-

Een factuur van Cornelis van Hoof en Godefridus Verhees voor de aanleg van een brandkuil.

bergierster de weduwe Brouwers op het Hout werd voor eenzelfde oefening f 1,50 neergeteld.

Mierlo zou nog tientallen jaren branden proberen te blussen met deze spuit. Ook de grote brand in 1921 was geen aanleiding om het materiaal te vernieuwen. Onder meer de provincie oefende grote druk uit op de gemeente om de antieke brandspuiten te vervangen door beter materiaal. Maar Mierlo vond dat dat geen zin had. De gemeente was qua oppervlakte heel groot en er was veel te weinig water. Mierlo wilde eerst op de waterleiding aangesloten worden, voordat het ander materiaal wilde aanschaffen. Dus werden een jaar na de grote brand gewoon nog wel 50 meter hennepslang van plat gemeten 70 mm aangeschaft, samen met nog 3 meter gummiespiraalslang en 3 x 2 meter gummiespiraalslang met ingebonden schroefkoppelingen.

De provincie probeerde alle gemeenten zoveel mogelijk aan te zetten hun brandvoorzieningen op orde te brengen. In 1904 verwees ze al naar een aanbod van de marine die in haar magazijn in Willemsoord 9 scheepsbrandspuiten in de verkoop had die door de gemeenten te gebruiken waren als brandspuit. In 1927 attendeerde de commissaris van de koningin op 22 overcomplete brandspuiten van het Staatsbedrijf der artillerie inrichtingen. Ook wees hij op de aanschaf van schuimblus- en koolzuurapparaten; deze waren uitermate geschikt voor gemeenten met een slechte watervoorziening. Maar daar waren B. en W. van Mierlo op tegen. De brandweerlieden zouden toch niet met deze apparaten om kunnen gaan, zo redeneerden ze.

Burgemeester Verheugt stond wel positief tegenover een goede brandweervoorziening. In 1930 werd hij benoemd tot voorzitter van de Noordbrabantschen Provincialen Brandweerbond. Dat zal hem wel gestimuleerd hebben om de Mierlose antieke brandspuiten af te danken. Hij ondernam meteen stappen om een motorbrandspuit aan te schaffen. De burgemeester had contact met de Mierlo-Houtse onderneming Jumbo Motor Cie. Deze firma bood een automobielspuit aan. Maar toen eigenaar Van der Meulen aangaf dat van de motor geen nieuwe onderdelen meer gemaakt werden, haakte Verheugt af.

Hij had blijkbaar een goed contact met de gemeente Tilburg. De commandant van de brandweer aldaar gaf hem het advies een motorbrandspuit aan te schaffen bij de firma Van der Ploeg. Uiteindelijk gaf het gemeentebestuur in 1930 de N.V. Machinefabriek J. en H.W. van der Ploeg in Apeldoorn de opdracht om een tweewielige motorbrandspuit van het type 'Kleine Vuurvinder' voor f 3.000,- te leveren, met

inbegrip van 400 meter hogedruk vlasslangen. Zo beschikte Mierlo over een nieuwe spuit, nog voordat het dorp op het waterleidingnet aangesloten was.

• *Brandkuilen*

In het reglement van 1828 werd al gesproken over eisen die gesteld werden aan brandkuilen en putten. Bij vriezend weer moesten er behoorlijke bijten in het ijs zitten, dat op de kuilen en putten lang. Desnoods moest het ijs twee of drie keer per dag opengehaakt worden. In gemeenten waar nog geen brandkuilen of putten waren, moesten deze binnen zes maanden aangelegd worden. In 1862 verzocht toenmalig burgemeester Keunen de marechaussee in Helmond onderzoek te doen naar het plaatsen van hout en brandstoffen in een brandkuil van de gemeente, gelegen bij de boerderij van Daniël Bollen aan de Nuenensche Dijk. Omwonenden hadden hun twijfels bij het nut van die kuilen, want ze stonden toch altijd droog. En omdat ze het nut er niet van inzagen, gebruikten mensen de pleintjes en brandkuilen illegaal voor bijvoorbeeld de opslag van stookhout. Dat was verboden, wie gesnapt werd, kreeg een boete van drie gulden.

Jaar na jaar schreef de burgemeester in zijn jaarverslag dat er een gebrek was aan brandkuilen. In het register van gemeente-eigendommen werd aangegeven dat in die tijd wel brandkuilen lagen op het Heieind en de Bekelaar.

Het gemeentebestuur besloot in 1879 tot aankoop van een perceel grond aan de Marktstraat van de Lieropse landbouwer Christiaan van Kol, kadastraal sectie F 188. Dit perceel kostte f 50,-. De grond werd gekocht voor het aanleggen van een brandkuil.

Het gemeentebestuur schakelde Cornelis van Hoof, die gepatenteerd karreman (soort vrachtrijder met vergunning) was en landbouwer Godefridus Verhees in. Zij zorgden voor de werklieden en voerden het gekapte hout af. Zij klaarden het karwei voor f 33,-. Cornelis had drie dagen te werken met paard en kar. De kosten per dag bedroegen f 3,-. De werklieden waren samen 41 dagen bezig. Hun dagloon bedroeg 60 cent.

In 1885 wordt melding gemaakt van een brandkuil op het Broek en in 1894 van een brandkuil in de Marktstraat op het Marktveld.

De brandkuil op het Heieind leidde tot onenigheid tussen het gemeentebestuur en Baron d'Alcantara, die gehuwd was met een nakomelinge van de Heren van Scherpenzeel Heusch. Deze familie woonde al lang niet meer in Mierlo, maar had er nog wel bezittingen. Er was in het verleden al vaak onenigheid

geweest over welk stuk grond van wie was. De baron plantte eikenbomen op het plein en verkocht die. Nadat de baron de bomen in 1922 weer gerooid en verkocht had, nam het gemeentebestuur de grond in bezit. Twee arbeiders werden aan het werk gezet en zij konden tegen een vergoeding van 3 ½ cent per meter de bodem ongeveer 25 cm omspitten. Daarna plantte de gemeente er 35 canadabomen op.

In die tijd kwamen de kuilen af en toe aan bod in de rondvraag van de gemeenteraadsvergadering. Raadslid G. van Hoof had graag dat de brandkuil op Heieind uitgediept werd. De mensen gooiden er allerlei vuil in. Maar hij mocht ook weg, want de waterleiding was er vlakbij komen liggen. Raadslid Jac van Vlerken vond dat de brandkuil achter Verberne voorzien moest worden van een afrastering, want deze was erg diep en levensgevaarlijk voor kinderen.

Brandweerlieden

Volgens het reglement van 1828 had de gemeenteraad de verplichting een brandmeester en de nodige onderbrandmeesters te benoemen. De regel was: voor iedere spuit een brandspuitmeester en twee assistenten. Boven de voordeuren van de brandmeester, van de onderbrandmeesters, van de brandspuitmeester en van de assistenten moest op kosten van de gemeente een bord worden bevestigd, waarop hun functie vermeld werd. De borden waren het liefst al zichtbaar vanaf de weg.

Bij brand of bij oefeningen moest al het personeel herkenbaar zijn door een door de gemeente bekostigd herkenningsteken. Het plaatselijk bestuur bepaalde hoe dit teken er uit zou zien.

In 1875 bestond het personeel van de brandweer in Mierlo uit een opperbrandmeester, een plaatsvervanger van de opperbrandmeester en 55 brandspuitgasten. Opperbrandmeester was Hendrik Gooris en zijn plaatsvervanger was Josephus Verbruggen.

Er waren vier brandspuiten, verspreid over het dorp. Er stonden twee brandspuiten in het dorp, verder één op 't Hout en één op 't Broek. Bij iedere brandspuit hoorde een tromphouder of trompvoerder, de man die met de spuitmond in de hand het vuur gericht moest bestrijden.

De namenlijst en de verdeling over de diverse brandspuiten is bewaard gebleven:

Brandspuit nummer 1 in het dorp: (22 mannen)
 Brandmeester: Johannes Raaijmakers
 Plaatsvervanger: Arnoldus Gooris
 Tromphouder: Hendricus van Vlerken (smid)

Tinus Verbruggen met de brandspuit uit waarschijnlijk 1862.

Spuitgasten: Jacobus Knoops Theodzn, Jacobus Terken, Arnoldus van der Poelen, Antonie Meulendijks, Theodorus Slegers, Willem van Woensel, Theodorus van Lierop, H. van Santvoort, Mathijs Raaijmakers, Hendrik Wannemakers, Peter van den Eijnden, Nicolaas van Kemenade, Martinus Knoops, Peter van Zeeland, Frans van Stekelenburg, Hendrik Verberne, Conrad van Vlerken, Johannes Jan Bollen en Cornelis Konings, Antzn.

Brandspuit nummer 2 in het dorp (11 mannen)

Brandmeester: Arnoldus Branten Jzn (Dorp)

Plaatsvervanger: Willem Verbruggen (smid)

Tromphouder: Johannes Smulders

Spuitgasten: Johannes Manders, Martinus Lammers, Willem Verbruggen (kerk), Johannes van den Berk, Frans Manders, Peter Sloots Theodzn, Hendrik van Laarhoven, Cornelis Görtz, Jan Konings.

Op het Hout stond brandspuit nr. 3. (11 mannen)

Brandmeester: Arnoldus Branten (Hout)

Plaatsvervanger: Johannes Martens (smid)

Tromphouder: Johannes van den Boogaard.

Spuitgasten: Hendrik Meulendijks, Frans Martens, Francis Meulendijks, Johannes van der Laak, Peter Coolen Godzn, Hendrik Sloots, Theodzn., Jacobus Weekers, Jan Vlemmings

Op het Broek stond brandspuit 4. (11 mannen)

Brandmeester: Johannes Bukkems

Plaatsvervanger: Jacobus Bijsterveld

Tromphouder: Hendrik van Tilborg

Spuitgasten: Theodorus Bukkems, Jan Raaijmakers Pauluszn (Luchen), Frans van Stekelenburg Hzn. (Luchen), Marinus Meulendijks, Johannes Slaats, Jan Manders, Lucas Raaijmakers en Willem Goord van den Boogaard.

Ook de namenlijst uit 1879, vier jaar later dus, is bewaard gebleven. Hieruit blijkt dat er weinig wisselingen waren. Er zijn nauwelijks namenlijsten van 'onvrijwillige' brandweerlieden bewaard gebleven. Soms geven bewijzen van uitbetaalde vergoedingen wat meer zicht op de door B. en W. aangewezen personen.

Na aankoop van de eerste motorspuit in 1930 nam de burgemeester meteen de gelegenheid te baat om enkele brandweerlieden te benoemen. Hij was niet erg te spreken over de taakopvatting van een aantal spuitgasten. In de vergadering van 8 oktober 1930 benoemden Burgemeester en Wethouders J. Verhoeven tot opperbrandmeester. Verhoeven was boekhouder/opzichter bij de gemeente Mierlo. Voor de 1e monteur had hij nog een vacature, maar de 2e monteur werd A.M. Richters, die meteropnemer/incasseerder was, ook bij de gemeente Mierlo. Zo probeerde de burgemeester wat meer grip te krijgen op zijn manschappen en het leverde de gemeente nog wat geld op, omdat gemeentepersoneel overdag een lagere uurvergoeding kreeg. Verder werden M. J.J. Verbruggen en A.J. Slegers benoemd tot trompvoerders en Alphons van Winckel en Adrianus van der Vleuten tot leden. Tegelijkertijd werden de beloningen vastgesteld. Voor de opperbrandmeester stond een vergoeding van f 50,- per jaar klaar. De andere brandweerlieden kregen een beloning van f 1,- per uur op zondag en 's nachts. Overdag, tussen 6 uur 's morgens en 10 uur 's avonds, verdienden ze 70 cent per uur. Aan het gemeentepersoneel werd bij dag 35 cent uitgekeerd.

Verhoeven was niet lang de opperbrandmeester. Een week na zijn benoeming, op 15 oktober 1930, werd die ingetrokken en een week later werd smid M.J.J. Verbruggen benoemd tot waarnemend opperbrandmeester. Waarom Verhoeven na een week al aan de kant werd gezet, wordt nergens vermeld.

In 1928 telde het brandweerkorps nog 38 leden: M.J. Verbruggen, M. van Vlerken, A.J. Slegers, J.H. Bollen, W.M. Coolen, G.J. Donkers, Th. van Duijnhoven, F.J. van Dijk, J.P. van Happen, A.A. van Heugten, H. Leenen, A. van Lierop, J. van den Eijnden, P. van Horrik, M.E. Konings, J.A. Lemmens, P.J. Slegers, F.M. Swinkels, J.P. van de Waterlaat, J. Kuijten, J.A. van Tilborg, Th. van Duijnhoven Mzn., E. van de Goor, P.C.J. van Hoof, H.J. Vlemmings, A. M. v.d. Vleuten, A.J. v.d. Vleuten, J.G. de Vries, A. M. Liebreks, W.C. Adriaans, H. Bukkems, A.W. Klaasen, G.P. v.d. Leen, A.C. Leijten, P.J. v.d. Linden, C.C. Leijten, J.F. van Veldhoven en M.J. Vissers.

Driek Leenen was van 1911 tot 1935 veldwachter in Mierlo.

Zij ontvingen voor iedere oefening 50 cent. Bij de uitbetaling van de vergoedingen was gemeenteveldwachter H. Leenen aanwezig. Hij verklaarde dat alle bedragen in zijn tegenwoordigheid uitgekeerd waren.

Het onderkomen van de brandblusmiddelen: oude raadhuis en brandspuithuisjes

Het Gemeentereglement voor Peelland verplichtte de gemeentebesturen te zorgen voor een raadhuis waarin ruimte was voor het gemeentebestuur en voor de ambtenaren, maar ook voor het opbergen van brandspuiten met bijbehorende blusmaterialen. Volgens het gemeentereglement behoorde er ook een gevangenisruimte te zijn. In het verleden werden de gevangenen vastgehouden in de gijzelskamer in één van de torens van het kasteel.

In één en dezelfde raadsvergadering, die van 10 april 1805, werd voorgesteld en ook meteen besloten om een nieuw raadhuis te bouwen. Eén jaar later was het raadhuis met inpandig brandspuitvertrek klaar, maar brandspuiten had men nog niet. Die kwamen in 1809.

Enkele jaren na de invoering van het brandweereglement van 1858 zag de gemeenteraad de noodzaak in van de bouw van aparte brandspuithuisjes. Eén van de aangewezen plaatsen was het Broek. Er vond een officiële openbare aanbesteding plaats. Volgens het bestek moest het gebouwtje buitenwerks vijf meter lang zijn en binnenwerks 3 meter lang en 3,42 meter breed. Er waren zes inschrijvers. Dat waren de vier Mierlose timmerlieden Jan Slegers, Willem van den Berk, Francis van de Laak en Nicolaas van de

Het pleintje op het Broek met de boerderij van Swinkels. Links stond het brandspuithuisje, rechts was de brandkuil.

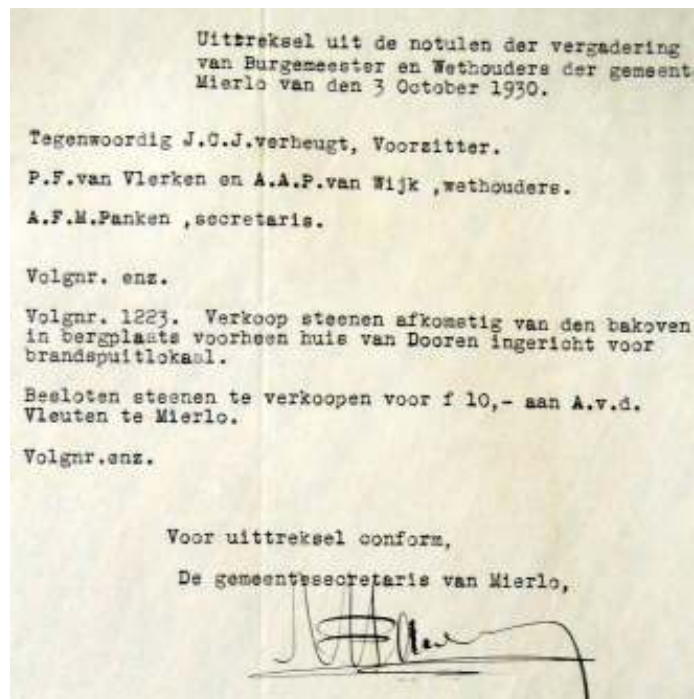
Kemenade. Ook timmerman Martinus de Vries uit Nuenen schreef in, evenals metselaar Johannes Smulders uit Mierlo. Volgens het proces-verbaal van 22 mei 1871 was Nicolaas van de Kemenade de laagste inschrijver. Hem werd het werk gegund. De aanneemsom bedroeg f 148,-. Het brandspuithuisje moest volgens het bestek op 15 juli 1871 opgeleverd worden.

Twee jaar later kreeg ook Mierlo-Hout een brandspuithuisje. De wijk kreeg namelijk zijn eerste school. Er woonden eigenlijk te weinig kinderen, maar vanwege de uitgestrektheid van het gebied kwam er toch toestemming voor de bouw ervan. Deze nieuwbouw was ook aanleiding om op 't Hout tegelijkertijd een brandspuithuisje te bouwen. Het gebouw bestond uit een onderwijzerswoning, één leslokaal en tegen de achterkant een ruimte voor de brandspuit van Mierlo-Hout.

In 1913 besloot de gemeenteraad om op 't Hout een nieuwe onderwijzerswoning, een nieuw brandspuithuisje en een arrestantenlokaal te bouwen. Na veel overleg werd besloten de bouw te gunnen aan aannemer Arnoldus Gruiters uit Aarle-Rixtel. Ook de architect, Van Rooij kwam daar vandaan.

Het oude raadhuis in Mierlo werd in de loop der jaren te klein. Tot 1930 werd het brandspuitvertrek gebruikt door de brandweer. Inmiddels had de gemeente het naastliggend huis in de Kerkstraat gekocht van bakker Van Dooren. De bakoven werd uit de bakkerij

gebroken en de woning werd aangepast voor het bergen van brandspuiten. De stenen afkomstig uit de oven werden voor f 10,- verkocht aan A. van der Vleuten. Later verhuisden de brandblusmiddelen naar het oude schoolgebouw aan de Heuvel.

In 1930 verhuisden de brandspuiten van het oude raadhuis naar voormalige huis van bakker Van Dooren.

Hoofdstuk 3. Brandbestrijding door de Vrijwillige Brandweer, 1939-2004

Wettelijke regelingen

In de raadsvergadering van 8 maart 1939 werd de Verordening op de Vrijwillige brandweer vastgesteld. De verordening bestond slechts uit 15 artikelen; dat waren er heel wat minder dan de 48 uit de verordening van 1858. In de verordening werd bepaald dat de vrijwillige brandweer zou bestaan uit één opperbrandmeester, twee brandmeesters, één reservebrandmeester en tenminste zeven brandgasten. De opperbrandmeester en de brandmeesters vormden het bestuur van de brandweer. Het was de taak van B. en W. om brandweertakken te benoemen, te schorsen en te ontslaan. Alleen mannen tot 55 jaar mochten lid zijn van het brandweerkorps. De gemeente had de verplichting te zorgen voor kleding en uitrusting, hoewel in het jaarverslag van 1951 nog aangegeven staat dat slechts de helft van de brandweermannen voorzien was van pet, helm en rubberen laarzen. De materialen werden bewaard in het spuihuis van Mierlo-Dorp (oude raadhuis) en het spuihuis van Mierlo-Hout (bij de jongensschool). Het spuihuisje op het Broek was niet meer in gebruik. Op advies van de Regionale Brandweer besloot de gemeenteraad in 1954 een nieuwe Verordening Organisatie Brandweer vast te stellen. Deze verordening zou in de loop der jaren nog dikwijls aangepast en uitgebreid worden. Vaak hadden deze aanpassingen betrekking op personeelssterkte, materieel,

rangen en vergoedingen voor de manschappen. Mede door de Brandweerwet van 1985 werd de taak van de brandweer steeds verder uitgebreid. Naast de oorspronkelijke taak van brandbestrijder kwamen de taak van hulpverlening en taken in het kader van de rampenwet erbij. Het ging niet meer alleen om een brand, maar ook hulpverlening bij ongelukken, hulp aan in nood verkerende burgers en dieren. Op grond van het Bouwbesluit en brandbeveiligingsverordening kreeg de brandweer er een preventieve taak bij. Door de uitbreiding van het aantal taken nam het aantal calamiteiten waarbij men moest uitrukken sterk toe. Begin jaren 50 van de vorige eeuw was dat nog zo'n 20 keer per jaar. In 2000 werd maar liefst 141 keer een beroep gedaan op de brandweer. Deze toename zat hem vooral in de hulpverlening bij onder meer stormschade, wateroverlast en varkens die in gierkelders gevallen waren. De brandweer moest ook brandveiligheidsadviezen uitbrengen en adviseren op het gebied van milieuvergunningen. In 2001 werd gestart met het verlenen van gebruiksvergunningen, vergunningen die werden afgegeven als was vastgesteld dat een gebouw veilig kon worden gebruikt. Eind 20e eeuw werd een begin gemaakt met het samenstellen van bereikbaarheidskaarten voor gebouwen met een hoger risico. Op die kaarten werden alle ruimten van een gebouw aangegeven, de toegangen, trappenhallen, het aantal aanwezige personen, de eventuele aanwezigheid van gevaarlijke

De opening van de waterleiding onder toezicht van commissaris van de koningin Jhr. van Rijckevorsel en burgemeester Verheugt in 1932.

stoffen. In 2000 waren de kaarten van recreatiepark 'Het Wolfsven' en hotel 'De Brug' klaar voor gebruik.

Van brandkuilen naar waterleiding

In het begin van de 20e eeuw haalde de brandweer het bluswater vooral uit brandkuilen, waterputten, sloten en indien mogelijk natuurlijk uit het Eindhovensch Kanaal. De brandkuilen hadden eigenlijk een beperkt nut. Het was een verplichting om voor de nodige waterputten te zorgen, maar in de praktijk stonden ze vaak droog, werden ze door de omwonenden als afvalput gebruikt en lagen ze meestal te ver van de brandhaard. Mierlo was, wat oppervlakte betreft, een uitgestrekte gemeente. Om een vergelijking te maken: begin 20e eeuw had Mierlo een oppervlakte van bijna 3.500 hectare en een inwoneraantal van ongeveer 2.600 personen. Geldrop had een oppervlakte van bijna 850 hectare en een inwoneraantal van ongeveer 2.550. De huizen in Mierlo lagen vaak ver uit elkaar. Voordat de zware brandspuit bij het vuur was, was het leed meestal al geleden. De echte kentering in de watervoorziening kwam in onze gemeente pas in 1932 toen onder toezicht van burgemeester Verheugt en Commissaris van de Koningin Van Rijckevorsel de waterleiding officieel in gebruik genomen werd. Er werden acht brandbluskransen aangelegd.

In het jaarverslag van 1951 meldde de brandweer nog dat Mierlo beschikte over zes brandkuilen. In 2000 waren er 540 ondergrondse brandkransen. Deze brandkransen werden ieder jaar door leden van de brandweer gecontroleerd. Verder was er bluswater ter beschikking uit open water, zoals het Eindhovensch Kanaal, bereikbare vennen op de Strabrechtse Heide en een geboorde put op de Strabrechtse Heide en open water op vakantiepark 'Het Wolfsven'.

Het onderkomen van de brandblusmiddelen: van spuihuis naar brandweerkazernes

In 1953 stelde de Regionale Brandweer vast dat de bestaande brandweerkazerne in Mierlo niet meer voldeed. Er moest een nieuwe komen met slangenwasgelegenheid, ruimte voor opslag van reservemateriaal en ruimte voor instructie en vergaderingen. Verder was een gebouwtje nodig voor een slangenwagen, bijkomend materieel, kleding en uitrusting. Het duurde nog tot begin 1955 voor de gemeenteraad besloot een krediet van f 50.000,- ter beschikking te stellen.

Toen kwam het volgende probleem: waar moest de nieuwe brandweerkazerne komen? De Provinciale

De oude school en de veldwachterswoning op de Heuvel moesten in 1957 plaats maken voor de eerste Mierlose brandweerkazerne.

De brandweerkazerne op de Heuvel, geopend op 26 april 1958. Met de naam "Europa" op de slangentoren.

De nieuwe brandweerkazerne aan de Vesperstraat, geopend op 22 augustus 1981.

Planologische Dienst was voor een locatie ten noorden van de molen of op een terrein bij de Wilhelminastraat en Kerkstraat.

Het gemeentebestuur was voor de bouw van een kazerne op het perceel van de oude brandweerkazerne op de Heuvel, daar waar nu rijwielhandel Knoops is gevestigd. De tijd drong en Mierlo won. Er was inmiddels een bouwtekening gemaakt door architect A. Vermeulen uit Eindhoven. De Regionale Brandweer drong aan op haast. Mierlo had een nieuwe brandnevelspuit aangeschaft en die zou in september geleverd worden. Dan moest het gebouw klaar zijn. Maar dan was er nog de behoefte aan een droogtoren bij de kazerne. Een droogtoren was een hoge toren waarin de brandslagen werden opgehangen om te drogen.

Vanwege de uitgestrektheid van de gemeente moesten vaak honderden meters slang uitgerold moeten worden. Zonder droogtoren was dat een enorm karwei. De toestemming kwam en de woning en de oude brandweerkazerne die op het betreffende perceel stonden, konden afgebroken worden. Bij aanbesteding kwamen de Gebr. Van Gerven voor een aanneemsom van f 52.519,- als bouwers uit de bus.

Tijdens de bouw van de kazerne kwam het verzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken aan de gemeenten om een openbaar gebouw, plein, straat of iets dergelijks de naam 'Europa' te geven om de Europese samenwerking meer bekendheid te geven. Het gemeentebestuur besloot om op de brandweertoren in ijzeren letters de naam 'Europa' aan te brengen.

Op zaterdag 26 april 1958 was het dan toch zover. De nieuwe kazerne werd officieel in gebruik genomen. Maar al snel, al in de jaren zeventig die erop volgden, constateerde men opnieuw dat de brandweerkazerne niet meer aan de eisen voldeed. Nieuw brandblusmaterieel, uitbreiding van personeel en veroudering van de inrichting maakten aanpassingen noodzakelijk. Uit onderzoek bleek dat nieuwbouw op een andere locatie de voorkeur verdiende. Er werd besloten in de Vesperstraat te bouwen bij de gemeentewerf. Op 26 augustus 1980 stelde de gemeenteraad een krediet ter beschikking. De Mierlose architect J. M. van de Ven maakte het ontwerp. Aannemingsbedrijf Gebr. Van Gerven B.V., dezelfde onderneming als de bouwer van de kazerne in 1958, voerde het werk uit.

Deze foto van het brandweerkorps is gemaakt in de periode 1949-1953. Op de achtergrond de brandweerauto uit de tijd van de 2e wereldoorlog. V.l.n.r.:

N.N., J. Louwers, C. van Hoof, A. Richters, N.N., J. Caris, A. van Hoof, N.N., B. Goeijers, N.N., A. Konings, Sjef de Smed, Fr. v.d. Kimmenade, A. v.d. Vleuten. Zittend B. en W.: van Kuik, Termeer en Kuijpers.

Oud en nieuw bij elkaar. De brandspuit van 1872 en de nieuwe nevelwagen. De oude brandspuit is inmiddels voorzien van een nieuw onderstel.

Brandblusmiddelen

In 1949 beschikte de vrijwillige brandweer in Mierlo over het volgende materieel:

1 trekker met motorspuit, 1.000 meter brandslangen, 2 standpijpen, 2 slangenhaspels, 1 kleine sirene, 2 grote sirenes voor brandmelding. Verder hadden de brandweerlieden bijlen, slangenhouders, schoppen, ladders, pikhouwelen, schuimblusapparaten voor tutogeen (een schuimvormend middel), 100 liter tutogeen, 15 helmen, 10 paar laarzen, 1 zuigslang met korf, 5 mondstukken en reparatiemateriaal tot hun beschikking. Vervanging, aanpassingen en uitbreiding waren hard nodig. De trekker met motorspuit was totaal versleten.

De Regionale Brandweer controleerde regelmatig de bedrijfsvaardigheid van het brandweermaterieel. In 1957 constateerde die dat de tweedehands aangekocht Austin trekker/manschappenwagen (bouwjaar 1943) en de Dennis motorspuit (bouwjaar 1942) onvoldoende functioneerden en versleten waren. De Regionale Brandweer adviseerde een nieuwe trekker/manschappenwagen te kopen en een motorspuit met bronzen pomp en een capaciteit van 1.500 liter per minuut. Het werden een trekker/manschappenwagen op een Ford-chassis F 350 van een Helmondse Forddealer met het kenteken RV-25-46 en een motorspuit van de firma Kronenburg in Hedel.

Bij een controle van de Rijksinspectie voor het Brandweerwezen op 29 november 1971 bleek dat ook het voertuig THAS H.D. met het kenteken PB-08-99 toe was aan vervanging. Het duurde nog tot 1973 voordat de N.V. De Boer in Amsterdam opdracht kreeg om een lage/hogedruk autospuit opgebouwd op een Mercedes Benz brandweerchassis te leveren. Inmiddels had het gemeentebestuur zijn DAF-brandweerwagen met hogedrukpomp en 2 hogedrukslangen voor f 3.000,- aan N.V. Hero Conserven in Breda verkocht.

Op 21 mei 1972 kwam de firma de brandweerauto met kenteken RB-08-99 ophalen op de gemeentewerf in Mierlo. De gemeenteraad had inmiddels besloten een nieuwe aan te schaffen. In 1976 werd ook de oude Ford brandweerauto met aanhangmotorspuit verkocht. De Agiofabrieken in Duizel waren voor f 3.100,- de nieuwe eigenaren.

In 2002 beschikte de brandweer over het volgende materieel:

- 1 tankautospuit hoge en lagedruk, bouwjaar 1991, vierwielaandrijving van het fabricaat DAF met opbouw van de firma Mostard. Tankinhoud 2.400 liter en met opgebouwd waterkanon.
- 1 tankautospuit. Hoge en lagedruk, bouwjaar 1991, vierwielaandrijving van het fabricaat DAF met opbouw van de firma Mostard. Tankinhoud 1.600 liter en met een uitschuifbare lichtmast.

- 1 vrachtwagen met haakarm-chassis, fabricaat DAF type 65 met twee containerunits, waarvan één voorzien van een dompelpomp unit met 150 mm slang en één unit met specialistisch redgereedschap.
- 1 OVD voertuig van het fabricaat Volkswagen Transporter.

Tot de dood van commandant Sjef Verbruggen- alias Sjef de Smed - was het centrale meldpunt van alle brandmeldingen Prelaat Brantenstraat 8, ten huize van deze Sjef. Door het plotselinge overlijden van de commandant in 1974 kwam er een einde aan drie generaties Verbruggen die leiding gaven aan de Mierlose brandweer. In 1875 werd smid Jos Verbruggen vermeld, later kwam zoon Tinus in beeld en tot slot weer diens zoon Sjef de Smed.

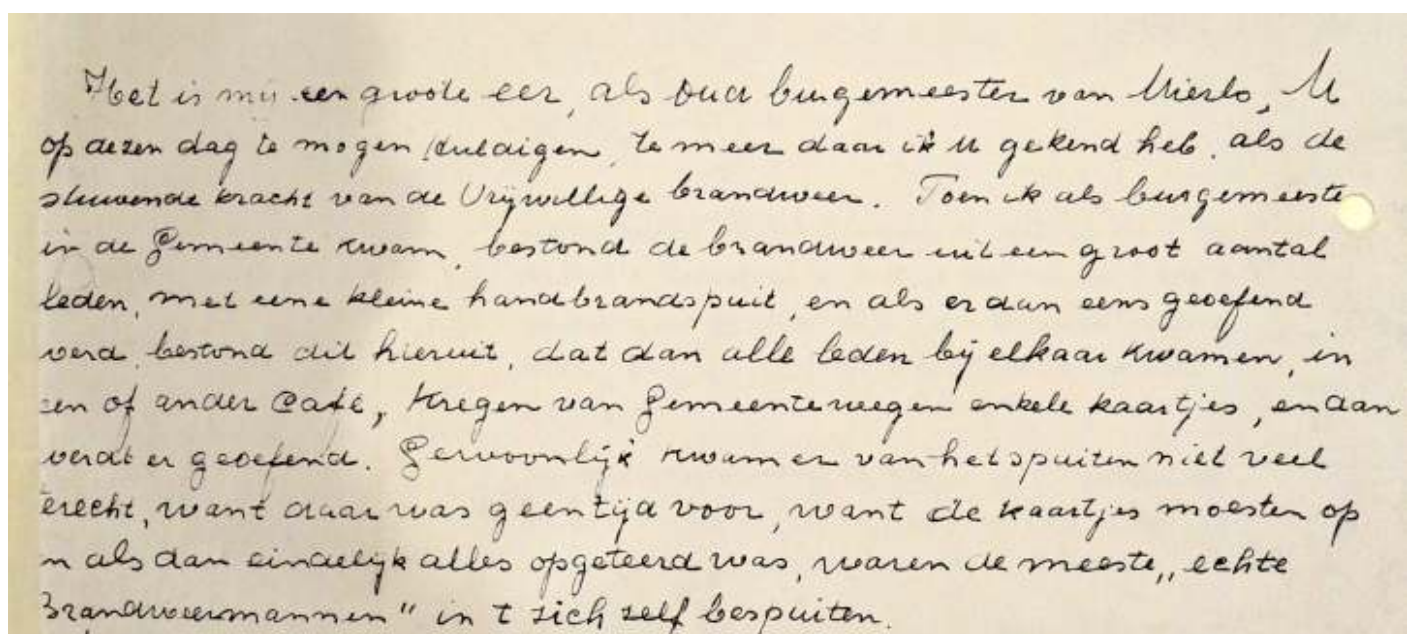
Met het overlijden van Sjef de Smed werd meteen een einde gemaakt aan een onwenselijke situatie: dat alle brandmeldingen dag en nacht bij één huisgezin binnenkwamen. Er werd een driepuntsmelding aangelegd bij ondercommandant H. van der Vleuten en de bevelvoerders J. Slegers en P. Louwers. Het alarmnummer was 2222. In 1974 werd nog gebruik gemaakt van de loeiende sirene om alle brandweelieden zo snel mogelijk op de plek des onheils te krijgen. Later werd het personeel opgeroepen via de Regionale Alarmcentrale Eindhoven. Het alarmnummer was 112. Voor kleinere calamiteiten was het brandweerkorps verdeeld in twee groepen. De ene groep kon opgeroepen worden van 0.600 tot 18.00 uur en de andere groep van 18.00 uur tot 06.00 uur. In 1995 werden zes gebouwen beveiligd met een

brandmeldinstallatie met een rechtstreekse verbinding met de Regionale Alarmcentrale Eindhoven. Dat waren: De Brug, De Eimer, Den Binnen, de T.V.-toren, Huize Bethanië, Verhagen-Herlitzius (een bedrijf dat bouwmaterialen maakte, maar dat nu niet meer bestaat) en De Blauwe Kei (nu een soort kampeerboerderij/groepsaccommodatie aan De Weijer). Regelmatig was er sprake van vals alarm.

Brandweelieden

De oudste lijst van brandweelieden bij de Vrijwillige Brandweer is van 1 december 1943. Daarop staan 13 namen vermeld met de functies van de personen. Later zijn er nog zes namen aan toegevoegd. Op deze lijst staat M.J.J. Verbruggen als opperwachtmeester, A.M. Richters en A.P. Kusters worden al als brandmeesters genoemd. Kusters kreeg per 1 januari 1944 eervol ontslag. A.F. Jansen was reserve-brandmeester. F.M. van de Kimmenade was chauffeur en Jos Verheugt, zoon van de burgemeester, reserve-chauffeur. A.J. van der Vleuten fungeerde als trompvoerder. Verder waren er twee slangenverzorgers: J.L. van den Braak en A.J.J.G. van de Westerlo. De spuitgasten waren C. van Winckel, J.C. Verbruggen en M.F.C. Kusters. A.A. van Vlerken was motorverzorgster. Aan de lijst werden later zes namen toegevoegd zonder functie: F.W. Verbakel, C. van Hoof, Th. Prinsen, M.F. Verbakel, Ad van Hoof en J. Louwers.

In die tijd had de N.V. Mierlosche KatoenMij v/h Ign. De Haes ook een bedrijfsbrandweer, bestaande uit

Het zilveren jubileum van Sjef de Smed werd in 1961 uitgebreid gevierd. Oud-burgemeester en erelid Verheugt was ook aanwezig. Hier een passage uit zijn toespraak.

De sporthal ging in 1974 in vlammen op. Dat maakte veel indruk.

tien personen. Commandant was Martin Dreverman, hoewel die in Horst woonde. De andere brandweerlieden woonden vlak bij de fabriek, voornamelijk in de Brugstraat: J. en H. van Roozendaal, J. van Asten, G. Berkers en A. van de Boogaard. Verder A. Manders, A. van de Laar, H. van den Boogaard en F. Manders. In 1946 nam Tinus Verbruggen, in verband met de bereikte leeftijdsgrens, afscheid als commandant van de brandweer. Zijn zoon Sjef werd door B. en W. benoemd als opvolger met dien verstande dat hij eerst de cursus voor brandweercommandanten moest volgen en met goed gevolg moest afsluiten, hetgeen ook gebeurde.

Op 1 januari 1954 trad, met terugwerkende kracht, de 'Organisatieverordening Brandweer' in werking. Die verordening had al vóór 1 januari 1954 goedgekeurd moeten zijn, maar dat was de politiek niet op tijd gelukt. Op dat moment bestond de brandweer uit 15 personen. Deze moest nu uitgebreid worden naar 21 personen. Ook kwamen er andere functienaamen, zoals commandant, ondercommandant en bevelvoerende. Ook namen als brandmeester, onderbrandmeester, hoofdbrandwacht, brandwacht en

aspirant-brandwacht werden ingevoerd. De kostenvergoeding, later uurvergoeding werd vastgelegd. In de loop der jaren werd deze verordening vaak aangepast.

Kort na de Tweede Wereldoorlog oefende de commandant om de drie weken met zijn manschappen; en dat, terwijl jaarlijks slechts een beperkt aantal branden uitbrak, gelukkig.

In de loop der jaren kwamen er tal van andere activiteiten bij naast de gewone brandbestrijding. Ook werd er tijd vrij gemaakt voor tal van kring-, gewestelijke, provinciale en landelijke wedstrijden. In 1985 wist een Mierloos team in Assen zelfs het landskampioenschap voor de hoge druk-tankauto-spuut te behalen.

Na het ontstaan van de Vrijwillige Brandweer en de komst van allerlei nieuwe brandblusmiddelen ontstond de behoefte aan het meer professionaliseren van de brandweer. Commandant Sjef de Smed volgde in Eindhoven cursussen. Vervolgens droeg hij zijn kennis weer over aan de andere brandweerlieden. Die op hun beurt werden in de loop der jaren ook verplicht diploma's te behalen voor bepaalde rangen

of functies.

In de loop der jaren zijn tientallen onderscheidingen aan brandweerlieden uitgereikt op grond van hun lange en betrokken dienstverband. Menigeen is in het bezit van een brandweerkruis en verzilverde gesp. Het is een teken van de goede sfeer binnen het korps. Velen van hen nemen pas afscheid als zij de functionele leeftijd hebben bereikt of om gezondheidsredenen. Er spelen vele verhalen rond allerlei gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan. Je zou er een boek over kunnen schrijven. Zo kent iedere echte Mierlonaar wel het verhaal over de grap die de brandweer in 1964 uithaalde bij het rooien van de dikke boom op de kruising Dorpsstraat, Prelaat Brantenstraat en Hekelstraat. Het rooien van die boom nam nogal wat tijd in beslag en dat was voor de brandweerlieden aanleiding om onder een wortel een kruik te verstoppert met daarin een perkamenten papier, met een Franse tekst erop. Gemeentewerkers vonden die kruik, brachten hem naar de burgemeester en er werden deskundigen bijgehaald om de tekst te ontcijferen. Het bleek uiteraard om een onzintekst te gaan, geschreven door de brandweerlieden...

Ook de naam van personeelsvereniging 'Het Nablusertje' is veelzeggend. De vereniging is eigenaar van een oude brandspuit, die echter nooit in Mierlo heeft gefunctioneerd. Frans van der Vleuten en Jan Smeets hebben die spuit ooit ergens in een schuur opgehaald en naar Mierlo gebracht. Harrie Thijssen en Wim Manders hebben hem 20 jaar geleden gerestaureerd. De brandweerspuit is in bruikleen gegeven aan het Jan Vissermuseum en staat daar nu te pronken naast de oude motorspuit van de Helmondse brandweer, die in 1921 in Mierlo assisteerde bij de brand in de Markstraat.

De brandspuit van personeelsvereniging "Het nablusertje". Te bezichtigen in het Jan Visser museum in Helmond.

Jeugdbrandweer

De jeugdbrandweer in Mierlo werd in 1987 opgericht door Peter Louwers en Frans van der Vleuten. Er werd gestart met zes jeugdleden in de leeftijd van 12 tot 14 jaar; de jeugdbrandweer zou uitgroeien tot meer dan 20 leden. Na verloop van tijd werden die in drie groepen verdeeld: junioren, aspiranten en senioren. De groepen waren zowel voor jongens als voor meisjes toegankelijk. Uit de senioren groep van 18 tot 21 jaar komen potentiële leden voor de actieve brandweer. De jeugdbrandweer is sinds 1992 opgenomen in de actieve brandweer. In 1998 kwam uit de jeugdbrandweer de eerste Mierlose vrouwelijke 'brandweerman' voort: Karin van den Berg werd als brandwacht aangesteld.

Samenwerking bij de brandweer

Bij de grote brand in 1921 had de brandweer van Mierlo assistentie gekregen van de brandweerkorpsen van Eindhoven en Helmond. Een maand later schreef de gemeente Eindhoven een brief naar de omliggende gemeenten met het voorstel om een gemeenschappelijke brandweer op te richten. Eindhoven had in de zomer van 1921 enkele keren op verzoek geassisteerd bij grote branden in naburige gemeenten. Door een gebrek aan organisatie en het te laat waarschuwen was het resultaat van de hulp onvoldoende. Samenwerking was noodzakelijk, vandaar het voorstel voor de gemeenschappelijke brandweer.

Er was weinig animo bij het Mierlose gemeentebestuur. En ook op het Eindhovense verzoek van twee jaar later ging Mierlo niet in. Voor een gemeenschappelijke brandweer was een tweede brandspuit nodig. Dat ging de deelnemende gemeenten samen f 2.500,- per jaar kosten. Deed men een beroep op deze 'automobiel brandweerspuit', dan werden de loonkosten van het uitrukkend personeel in rekening gebracht, evenals de schoonmaakkosten van het materieel, een bijdrage van 15 cent per meter gebruikte slang en een vergoeding voor de gebruikte benzine en olie. Het college van B. en W. liet weten dat het voorlopig afzag van deelname omdat Mierlo 'nog niet over voldoende watervoorraad' beschikte. Mierlo was nog niet aangesloten op het waterleidingnet. Het zou nog tot 1932 duren voordat zover was.

In 1930 ontving Mierlo ook een schrijven van B. en W. van Someren met het verzoek om wederzijds hulp te verlenen bij bos- en heidebranden. Burgemeester Verheugt was juist bezig met de aankoop van een

motorbrandspuit. Het gemeentebestuur besloot wel met Someren een overeenkomst aan te gaan.

Op zondag 15 juli 1945 was het geallieerde leger op de Strabrechtsche heide bezig met het tot ontploffing brengen van 5.000 kg munitie. Het was onderdeel van een twee maanden durende operatie. Dagelijks werd zo'n 10.000 kg tot ontploffing gebracht. Het was een droge en hete periode en er stond een sterke zuidoostelijke wind. Er brak een grote brand uit en opnieuw bleek dat branden geen rekening houden met gemeentegrenzen. Samenwerken was bittere noodzaak, bleek toen maar weer eens al te duidelijk.

Gemeenschappelijke regeling Bosbrandweering Cranendonck

Op 12 mei 1949 stuurde de Commissaris van de Koningin een ontwerp voor een gemeenschappelijke regeling ter bestrijding van bos- en heidebranden naar de burgemeesters van de gemeenten in Zuid-oost-Brabant naar aanleiding van een bijeenkomst, twee weken eerder in het gemeentehuis van Geldrop. Dit leidde een jaar later tot de oprichting van de 'Gemeenschappelijke Bosbrandweering Cranendonck'. De gemeenten Budel, Geldrop, Heeze,

Leende, Maarheeze, Mierlo, Nuenen c.a. en Stiphout maakten hiervan deel uit. Het centrale punt kwam in Someren te liggen.

Het samenwerkingsverband besloot tot de bouw van enkele uitkijktorens om eventuele branden zo snel mogelijk op te sporen. Staatsbosbeheer wees Mierlo, Heeze, Someren en Budel aan als geschikte gemeenten om zo'n uitkijkpost te bouwen. Na veel onderlinge discussie kreeg de firma Munsters Staalbouw uit Mierlo opdracht om de torens voor Budel, Heeze en Mierlo te maken. Besloten werd de Mierlose toren op de Luchense heide te plaatsen. Na het aanbrengen van de ruiten in de cabine en de bliksemafleiding en het installeren van de telefoon konden de observaties beginnen. De uitkijkpost in Mierlo was nog maar nauwelijks klaar of er werden al vernielingen aangebracht. Ruiten werden ingegooid, het slot werd geforceerd en de telefoon werd onklaar gemaakt. Ook de afrastering moest er aan geloven.

Per 1 januari 1973 werd de gemeenschappelijke regeling opgeheven.

Regionale Brandweer Zuid-Oost-Noord-Brabant

In 1950 besloten meer dan 30 gemeenten in Zuid-oost-Noord-Brabant een gemeenschappelijke regeling voor een regionale brandweer tot stand te brengen. Zij werden onderverdeeld in kleinere kringen, waarbij Mierlo ingedeeld werd bij de korpussen van Geldrop, Heeze, Nuenen en Son, die samen de kring 'De Kleine Dommel' vormden. Later werd Mierlo ingedeeld bij de kleine kring 'De Peel', samen met Aarle-Rixtel, Asten, Bakel, Beek en Donk, Deurne, Gemert, Helmond, Lieshout en Someren. Ook de bedrijfsbrandweer van Bavaria hoorde bij deze kring.

Samenwerken betekent helpen en geholpen worden. Zeker bij grensoverschrijdende bos- en heidebranden is het noodzaak. Het verzorgingsgebied van onze brandweer loopt tot aan de A67 en bij een alarm in Brandevoort worden zowel Helmond als Mierlo gearmeerd. De Mierlose brandweer verleent deze bijstand buiten zijn grondgebied en buiten de regio, zoals bij de veilingbrand in Veldhoven, wateroverlast in Limburg, de Peelbrand in Deurne, fabrieksbranden in Helmond en Geldrop, het neergestorte Hercules vliegtuig op vliegbasis Welschap.

De uitkijktoren op de Luchense heide.

Hoofdstuk 4. Het grote rampjaar 1921

In 1921 ontstonden er door de grote droogte veel branden, vooral bos- en heidebranden tussen Mierlo en Stiphout/Nuenen, tussen Mierlo en Someren/Heeze en tussen Geldrop en Mierlo. In de omgeving van Deurne woedde de grote Peelbrand. Op 7 juli brandde het huis van Hendricus van Vlerken in de Marktstraat af, het huis van zijn buurman Jan van Kol gedeeltelijk.

Daarvoor had de laatste grote brand in Mierlo plaatsgevonden aan de Bekelaar, in de vroege morgen van 6 augustus 1893. Zes huizen, bewoond door acht gezinnen, brandden toen af: één kapitale boerderij, één boerderij met weverij, twee woonhuizen met daarin een weverij, één huis met twee woningen, waarin een weverij en één woning met drie woonhuizen waarvan één onbewoond en twee woonhuizen met weverij. De meeste gebouwen waren goed verzekerd, maar de thuiswevers zaten zonder inkomen.

Op zaterdagmorgen 27 augustus 1921 reed de stoomtram om ongeveer kwart over elf door de Marktstraat in Mierlo, op weg van Helmond naar Eindhoven. Het was warm en er stond een stevige westenwind. Plotseling kwamen er vlammen uit het strooien dak van de boerderij van Adriaans waarin Jan Raaijmakers en Jacobus Manders woonden.

“Br...aand, br...aand!” werd er geschreeuwd. Er werd hard op de deur van de woning van Johannes Raaijmakers gebonsd. Zijn vrouw was alleen thuis met een baby van ongeveer één jaar. Zij was hard aan het werk. Zij was in verwachting en haar tweede kind

kon elk moment geboren worden. Zij hoorde de paniek op straat, pakte haar zoontje op de arm en vluchtte naar buiten. Overal kwamen mensen uit de huizen vandaan om te kijken wat er aan de hand was. Terwijl zij toekeken, kwamen zij er tot hun schrik achter dat ook hun eigen huis in brand stond. Buurtgenoten ontfermden zich over mevrouw Raaijmakers en brachten haar naar een tante die in de buurt woonde; enkel uren later beviel ze daarvan een zoon. Door de harde wind waaiden bundels stro tientallen meters de lucht in en die kwamen weer op andere daken terecht. De meeste woningen hadden strooien en rieten daken. Zo plantte de vuurzee zich in korte tijd voort. In een half uur stond de hele Marktstraat in vuur en vlam. Een dikke rookwolk hing boven de straat. Twee huizen, die van A. Dijselblom en van de kinderen Lennarts, waren tussen de brandende massa overeind gebleven. Beide panden waren gedekt met pannen.

Iedereen probeerde zoveel mogelijk zijn bezittingen in veiligheid te brengen. De meeste mannen waren naar de fabriek.

Vrouwen met kleine kinderen en oude behoeftige mensen waren alleen thuis en raakten in paniek. Er werd hard geschreeuwd en veel gehuild. De kippen, varkens en geiten maakten een enorm kabaal. Meubels werden op straat en in de tuin gezet, maar ook daar was het niet veilig. Door de grote hitte en het rondvliegend brandend stro werd ook daar nog veel meubilair vernietigd.

De trieste resten van een paar woningen na de grote brand.

De ruïnes na de brand bleven publiek trekken.

Ongetwijfeld zullen de mensen die bij de firma Ign. De Haes en bij Swinkels in de Brugstraat werkten de brand snel opgemerkt hebben. In die tijd was er nauwelijks bebouwing tussen de fabrieken en de brandende huizen. Zij snelden toe, maar ook zij konden weinig doen. Beide textielondernemers - W. Swinkels en Ign. de Haes - waren erg begaan met het lot van de slachtoffers en zij waren een van de eersten die met een grote gift hulp boden.

De brandweer was snel ter plekke, maar kon met de brandspuiten, ware museumstukken, niets uitrichten. Door de hete zomer stond er geen druppel water in de brandkuil aan de Marktstraat en het Eindhovensch kanaal was te ver weg.

Burgemeester Verheugt trad meteen handelend op. Hij riep onmiddellijk de Burgerwacht en de Landstorm op om de veldwachters, de gebroeders Leenen, te assisteren.

Beide groepen waren na de 1e Wereldoorlog opgericht om, op verzoek van de plaatselijke overheid,

Kort na de 1e wereldoorlog werden de Burgerwacht en Landstorm opgericht. Aangezien de personen op deze foto wapens dragen, zal het gaan om de Landstorm.

te helpen bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid. De leden van de Landstorm hadden vanwege hun dienstplicht een militaire opleiding genoten, de leden van de Burgerwacht niet. Er was een enorme toestroom van nieuwsgierigen en daar zouden ongetwijfeld onbetrouwbare types tussen zitten. Talloze gedupeerden hadden hun bezittingen her en der buiten hun huis neergezet in een poging ze van de ondergang te redden.

Rond twaalf uur bracht de burgemeester de brandweer van Helmond en Eindhoven telefonisch op de hoogte van de ramp en verzocht om assistentie. Erg laat, vond men in die gemeenten. Maar Verheugt verklaarde dat hij bij de grote Peelbrand was geweest. De Eindhovense brandweer had toen onvoldoende slangen en zou daarom ook geen water uit het Eindhovensch Kanaal kunnen halen.

De Helmondse motorspuit die in 1921 hulp verleende bij de brand.

De burgemeester van Eindhoven was tijdens de melding niet thuis, dus moest eerst één van de wethouders toestemming geven om uit te rukken. Om 12.50 uur kwam de Benz autospuit in Mierlo aan. De Helmondse brandweer kwam nog later aan omdat de motorspuit nog met paarden aangevoerd moest worden. Gelukkig beschikten beide brandweerkorpsen over hetzelfde materiaal waardoor zij hun slangen konden koppelen en zo water uit het Eindhovensch Kanaal konden pompen. De Helmondse brandweer moest zich beperken tot het omhalen van de muurrestanten en wat andere werkzaamheden. Het jaarverslag van de Eindhovense brandweer eindigde met: 'De krachtdadige hulp van de brandweren van Helmond en Eindhoven mocht tot resultaat hebben dat niet het geheel dorp ten vure gedoemd was'.

De kaart van 1921 is hier gelegd over de kaart anno 2021. De groengekleurde huizen zijn afgebrand. De paarsgekleurde bleven gespaard.

De afgebrande woningen

De 29 afgebrande woningen aan de Marktstraat stonden zowel aan de linker- als rechterkant van de weg. Aan de linkerkant brandden huizen af vanaf de plek waar nu Marktstraat 41/43 is tot bijna aan de rotonde en aan de rechterkant vanaf het pand dat nu genummerd is als Marktstraat 58 tot voorbij de rotonde. In 1921 stonden de woningen aan de Marktstraat in wijk C. Daarom werd voor het huisnummer een C geplaatst. De huizen die vanuit het centrum gezien links van de weg stonden en verloren gingen, werden bewoond door J. van der Elzen (C34), H. Meulendijks (C 32), J. Raaijmakers (C30), J. Manders (C28), J. van Kol (C22), J. de Vries (C18), G. Leijten (C14), H. van den Boogaard (C10) en Jos Konings. De huizen aan de rechterkant die door de brand werden verwoest, werden bewoond door J. Coolen (C43), P. Lammers (C39), J. van de Laar (C37), J. van Bree (C35), H. van den Boogaard (C33), M. Dreverman (C31), A. van Hoof (C29), J. van Hoof (C27), M. van Bree (C25), A. van den Wittenboer (C23), Huib. van den Boogaard (C 21), de Kinderen Branten (C11), weduwe Van de Mosselaar (C11a), A. van Dijk (C 9), H. Verberne (C5), gezusters Konings (C 3a) en P. Meulendijks (C3).

Vanuit het centrum gezien was de brand ontstaan aan de linkerkant van de weg, in het huis waarin Raaijmakers (C28) en Manders (C26) woonden en dat eigendom was van Adriaans. Aanvankelijk dacht men dat de brand ontstaan was door vonken van de voorbijrijdende stoomtram. Door getuigenverklaringen dacht men later weer dat een schoorsteenbrand de oorzaak was of broei in groenten die op zolder te drogen lagen.

Het pand was in elk geval het oudste huis van Mierlo, een bijzonder huis. In oud-Hollands schrift stond boven de deur van het linkerhuisje geschreven:

*Dit is gemackt door mense handen
Godt wilt bewaren voor het brande
Afgebrant en opgemaakt 1714*

Boven de deur van het rechterhuisje stond:

*Dit huis is beridt
Wel voor eenen tidt
Maer niet voor eeuwigheit*

Het was een zeer toepasselijke tekst voor dit grote drama. Er was niets meer over van het huis. Het vuur

Het oude huisje met opschriften, bewoond door Raaijmakers (C28) en Manders (C26).

zou later ook overslaan, richting het dorp, naar café 'De Zwaan' (C34) waar J. van den Elzen woonde en waar de tramhalte was. Het verkoolde bordje van de tramhalte lag na de brand op straat. De nog jonge aanplant van bomen aan de Marktstraat was zwaar beschadigd. Het huis was eigendom van Gooris. Een historisch pand. Hendrik Gooris bezat deze aloude herberg al in 1850, maar die werd op het moment van de brand dus uitgebaat door Van den Elzen. Het pand was ingericht met allerlei antieke meubels, die Gooris verkocht aan zowel binnen- als buitenlandse klanten.

Het huis C 32/C30 was eigendom van J. Fransen en bewoond door hemzelf en H. Meulendijks. Na de brand vertrok Fransen met zijn vrouw en 5 kinderen naar de Houtschestraat. Meulendijks vond een onderkomen in de Wilhelminastraat.

Op C24 woonde de 66-jarige Henricus van Vlerken, maar dit huis was acht weken eerder al afgebrand en Henricus en zijn 74-jarige echtgenote waren toen al naar Mierlo-Hout vertrokken, waarschijnlijk naar het bejaardenhuis. Ook het huis van J. van Kol (C22) had toen vlam gevat, maar het was niet helemaal afgebrand. Het was inmiddels weer opgebouwd. Van Kol handelde voornamelijk in hout. Zijn grote houtloods bleef bij beide branden, die van begin juli en die van 27 augustus gespaard.

Franciscus van Hoek woonde op C20, een woning van G. de Vries. Na de brand vertrok Van Hoek naar Luchten. De Vries was weduwnaar en woonde met 7 kinderen op C18. Hij was bakker, verkocht kruidenierswaren en manufacturen.

Het huis van Adriaan Dijsselblom (C16) was door de brand gespaard gebleven. Zijn dak was met pannen

Een foto genomen vanaf ongeveer café Het Breukje richting het dorp. Het geeft zicht op de vernielde huizen van De Vries, rechts van de weg achter de bomen. Het gebouw daar achter dat niet afgebrand is, is waarschijnlijk de houtloods van Jan van Kol.

gedekt. Dijsselblom was weduwnaar en werkte als ambtenaar bij de spoorwegen. Zijn dochter Helena, die getrouwd was met timmerman Peter van Deursen, woonde bij hem in.

Op C14 woonde Johanna Dijsselblom die getrouwd was met Godefridus Leijten. Dit pand was een historisch gebouw. Het was de oude pastorie, bewoond door de pastoor toen de katholieken nog in de schuurkerk naar de H. Mis gingen. De protestanten hadden toen de voorganger van de huidige kerk in de Van Scherpenzeelweg in gebruik. Na de brand gingen Johanna en Godefridus op Brand wonen.

De 53-jarige landbouwer Johannes van Duijnhoven woonde met zijn echtgenote op C12. Hendrikus van de Boogaard woonde met zijn echtgenote Petronella van de Wittenboer op C10. Hij was wever van beroep, maar runde ook café 'Marktzicht'. Zij hadden drie kinderen en een kostganger. Het laatste huis dat aan de linkerkant van de weg afbrandde, was van Jos Konings, een 56-jarige weduwnaar die kleermaker was en een huis bewoonde van Hendrikus van den Boogaard.

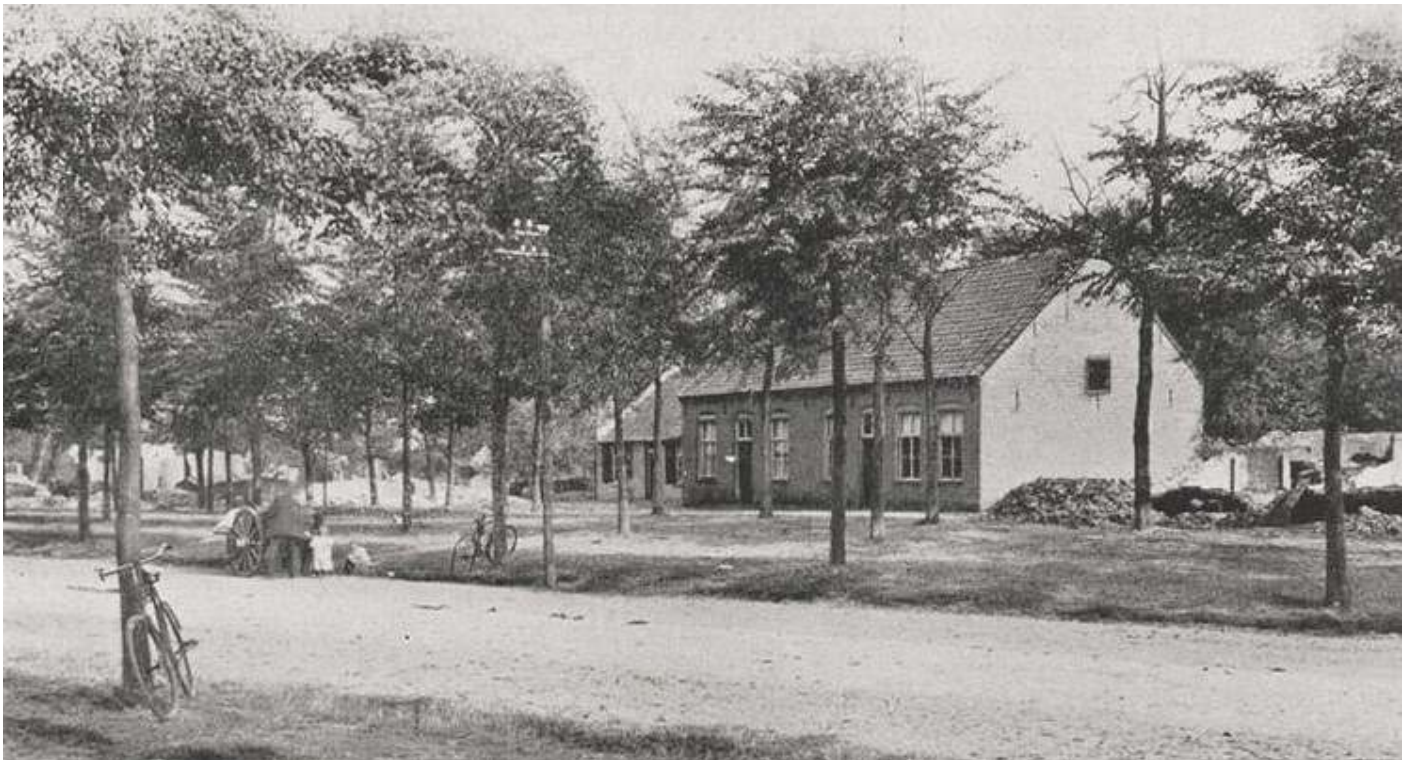
De eerste woning die aan het vuur ten prooi viel aan de rechterkant van de weg, gezien vanuit het dorp, was die van Petrus Coolen (C43). Hij had een rijwieltwinkel (C41) naast zijn huis. Daarnaast woonde Petrus Lammers (C39). Hij en zijn vrouw Margaretha

Lennarts hadden acht kinderen. Vervolgens stond er een blok van drie huizen dat eigendom was van Johannes van Bree; de huizen werden bewoond door Joannes van de Laar (C37), Johannes van Bree (C35) en Hendricus van de Boogaard (C33). Dat de bewoners totaal ontredderd waren na de brand, blijkt wel uit bijvoorbeeld dit: de oude Johannes van Bree zat na de brand met zijn varken aan een touw achter in de tuin. Behalve het beest had hij alleen een tafel, een paar stoelen, een koffiekkan en twee stukken brood kunnen redden.

Na deze rij kwam een blok van vier huizen. De eerste twee waren eigendom van Martinus Dreverman en bewoond door hemzelf (C 31) en Antonie van Hoof (C29). De andere twee huizen waren eigendom van Martinus van Bree en werden bewoond door Johannes van Hoof (C27) en Van Bree zelf (C25).

Naast Martinus van Bree woonde Adrianus van den Wittenboer (C23). Het was een blok van twee woningen. Beide waren van hem. In het andere deel van de blok van twee woonde Hubertus van de Boogaard (C21).

Daarna kwam weer een blok van vier woningen die ook de dans ontsprongen en gespaard bleven. Deze huizen, C19 tot en met C13, waren met pannen gedekt. Hier woonden achtereenvolgens Johannes Lennarts, de weduwe Anna Meulendijks-Spaan, Matthijs van den Eijnden en Carolus van Eijk.

De gespaard gebleven huizen. De twee die het meest op de voorgrond staan bestaan nog steeds. De linkse woning van dit blok is het voormalige café "Het Breujke".

niel. Een vrouwtje staat bij de puin-
hoopen te huilen en te jammeren. „Onzen
Driek is nie thuis”, zegt ze ons voortdu-
rend en ze weet niet, wanneer hij komen
zal en wat **hij** zal zeggen, als hij ziet,
hoe alles vergaan is, waarvoor ze jaren
gewerkt hebben. 't Eenige wat ze over
heeft, is een stapel takkebossen en ze
jammert: „als we die nog maar houê
magge, dan hebbe we tenminste nog een
beetie brand van den winter”.

Op zondag 28 augustus 1921 bracht het Eindhovensch Dagblad een extra editie uit over de "ontzettende ramp in Mierlo". De correspondent had op de dag van de ramp een rondgang door de Marktstraat gemaakt en getroffen gesproken. Hier beschrijft hij één van zijn ontmoetingen.

In de pers werd veel aandacht besteed aan de 'erven Branten', twee oude mensen, ongehuwd, broer en zus. Zij woonden op nummer C11. Hij, Johannes, was erg ziek en had toevallig bij het uitbreken van de brand bezoek van dokter Ledel uit Helmond. Zijn zus Maria tobde ook met haar gezondheid. Johannes Ferd. Math. Branten en Maria Branten waren de kinderen van bakker Johannes Norbertus Branten en Catharina Hermans. Broer en zus hadden samen de bakkerij van hun ouders overgenomen.

De dokter ontdekte de brand toen bij zijn patiënt Johannes stond. Samen met de kapelaan haalde hij de oudjes uit het huis. Op straat werd de man voorzien van het laatste H. Sacrament der stervenden. Dokter Ledel had de kluis nog leeggemaakt en de inhoud aan de kapelaan in bewaring gegeven. Een houten kistje met een paar honderd gulden erin en veel goud en zilver waren verbrand. De verslaggever van het Eindhovensch Dagblad zag later nog een Friese staartklok op straat liggen. De wijzers stonden stil op kwart voor twaalf. Achter de woning van Branten stond nog een huisje. Daarin woonde de weduwe Van de Mosselaar. Ook dat huisje viel ten prooi aan de vlammen.

De boerderij van landbouwer Adrianus van Dijk stond op C9. Het was eind augustus, dus Van Dijk had zijn oogst net binnen. Maar door het vuur verloor hij heel zijn oogst. Hij had nog wat meubels buiten op het gras kunnen zetten, maar door de hitte gingen die ook in vlammen op. Naast de boerderij stond een onbewoond huisje, dat ook afbrandde, en daarnaast de winkel van Hendrikus Verberne. Verberne stond ook te boek als landbouwer. In de laatste woning die vanuit het dorp gezien aan de rechterkant stond,

woonden P. Meulendijks (C3) en de gezusters Konings (C3a).

De pers was niet mild over de brandweervoorzieningen van Mierlo. Een brandweerblad schreef: 'Wanneer men ter plaatse de prachtprestaties verneemt van de Helmondsche en Eindhovensche Brandweer en dan dat schitterend materieel heeft gezien dan kan men niet begrijpen dat men in een dorp als Mierlo nog één ogenblik duldt, dat de brandspuit uit de eerste dagen van Jan van der Heijden blijft gehandhaafd'. In het jaarverslag van de Eindhovense Brandweer spreekt men over 'museum-antiquiteiten'.

Vervangende woonruimte

Plotseling stonden op die zaterdag tientallen huishoudens op straat, zonder dak boven hun hoofd. In die tijd was burenhulp en familie zeer belangrijk. Op burenhulp kon men nu niet rekenen, want iedereen zat immers in hetzelfde schuitje. Sommige gezinnen konden bij familieleden terecht, maar dat gold voor de meesten niet.

Gelukkig was juist in de week voor de ramp een aantal nieuwbouwwoningen van woningbouwvereniging 'Mierlo-Dorp' in de toen pas nieuwe Wilhelminastraat opgeleverd. Omdat de huur nogal hoog was, waren de woningen niet zo in trek en stonden er nog 24 leeg. Ze werden direct ter beschikking gesteld aan

HULP. HULP.

Milddadige Landgenooten.

Op 27 Augustus j.l. woedde in de gemeente Mierlo N.B. een hevige brand waardoor **dertig gezinnen dakloos werden en grootendeels tot armoede vervielen.**

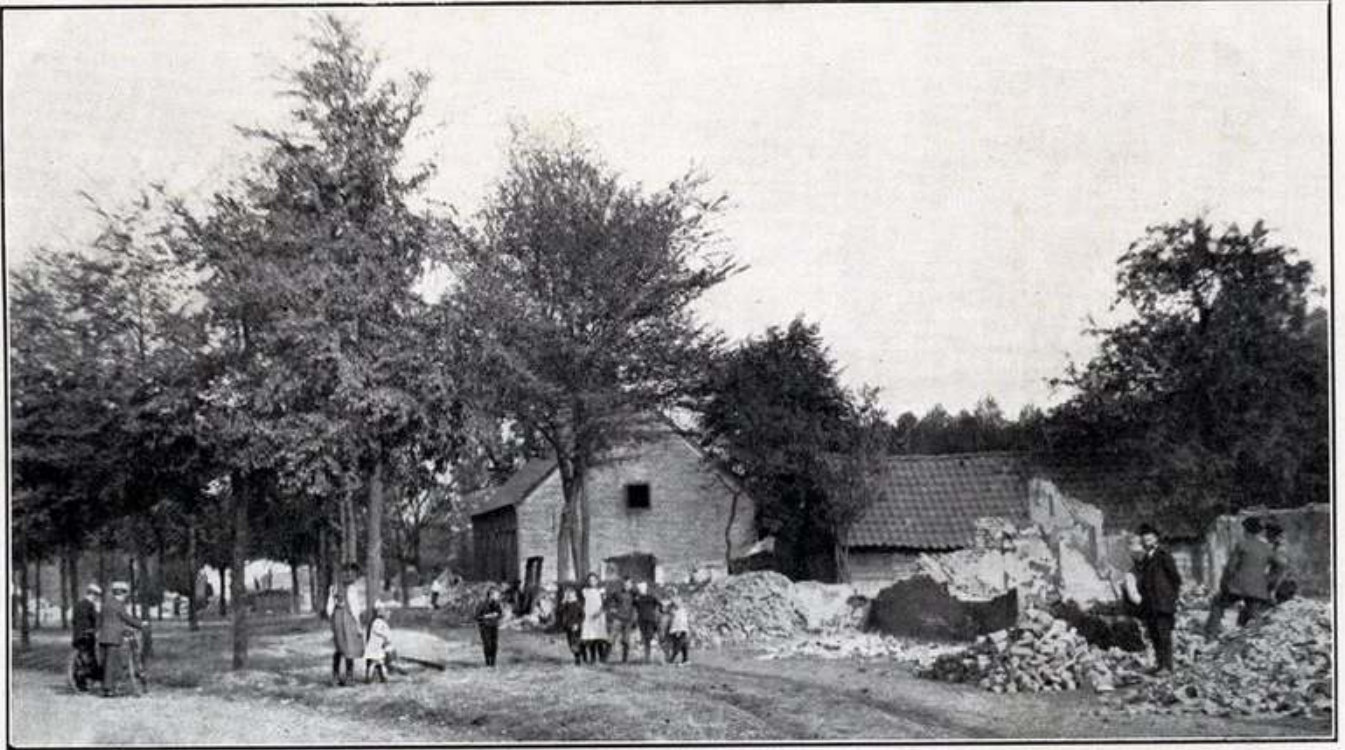
Begaan met het lot dezer ongelukkigen en niet in staat om zoovelen naar behooren te helpen, meenden ondergetekenden een beroep te mogen doen op de zoo bekende Nederlandsche Milddadigheid en hebben zich bereid verklaard de liefdegaven van het »Hollandsche Volk« naar behoefte onder de slachtoffers te verdeelen.

Alle giften, hoe klein ook, zullen in dank ontvangen worden door den Secretaris-Penningmeester, den heer TH. SCHEEPERS, te Mierlo.

Het Comité tot Stenuverleening:

J. P. P. DE WINTER, Pastoor.	} Eere-Voorzitters
A. N. FLESKENS, Lid der Tweede Kamer.	
J. C. J. VERHEUGT, Burgemeester.	Voorzitter,
J. TH. KNOOPS, Voorzitter Boerenbond.	
J. KONINGS, Middenstander.	
A. F. M. PANKEN, Gemeente-Secretaris.	
H. v. D. WIJDEVEN, Voorzitter Werkliedenvereniging.	
TH. SCHEEPERS, Secretaris-Penningmeester.	

De advertentie die in veel grote dagbladen verscheen.

BRAND TE MIERLO OP 27 AUGUSTUS 1921.

de bewoners die door de brand waren getroffen. Deze slachtoffers van de ramp laadden hun geredde inboedel op karren en kruitwagens en trokken met hun vee naar de Wilhelminastraat.

Zij moesten dus die nogal hoge huur betalen, maar later zouden veel van die huurbedragen vergoed worden uit het 'potje' van de Steuncommissie.

Uit de uitgekeerde bedragen valt af te leiden wie in de Wilhelminastraat hebben gewoond en voor hoe lang. Er werden uitkeringen gedaan aan: G. Leijten, Jos Konings, J. van den Elzen, F. van Hoek, J. van Hoof, P. van de Laar, H. van den Boogaard, A. van den Wittenboer, Huib. van den Boogaard, Herm. Meulendijks, Jac. Manders, J. Raaijmakers, A. van Hoof en P. Meulendijks. Zij ontvingen ieder f 150,-. Bij een huur van f 6,- per week zouden zij dus bijna een half jaar in de Wilhelminastraat gewoond hebben.

Op 11 september was de burgemeester naar Den Haag geweest en hij kwam met goed nieuws terug: zij die hun huis bij de brand hadden verloren en het weer opbouwden, zouden een bouwpremie krijgen. Dat gold echter niet voor de boerderijen. Of die uiteindelijk bouwsteun hebben gekregen, is niet te achterhalen. Ze kregen wel tegemoetkomingen uit het potje van het Steuncomité.

Steun aan de slachtoffers

Op de dag van de ramp had Verheugt al contact met diverse personen met de bedoeling een commissie op te richten ter ondersteuning van de getroffen gezinnen. De dag daarop, op zondag 28 augustus, vond om 20.00 uur 's avonds in het Patronaatsgebouw een bijeenkomst plaats met een aantal genodigden om te komen tot een steuncomité. De genodigden waren de pastoor van Mierlo-Dorp, J.P.P. de Winter, A.N. Fleskens, burgemeester van Geldrop, J.J.H. Knoop, voorzitter van de Boerenbond, middenstander J. Konings, gemeentesecretaris A.F.M. Panken, H. van de Wijdeven, voorzitter van de Werkliedenvereniging en tot slot Th. Scheepers, directeur van melkfabriek St. Lucia.

Verheugt had op die zondag, de dag na de brand, ook al in allerijl op diverse plekken offerbussen laten plaatsen. Een slimme zet, want Mierlo werd overstelpt door ramptoerisme. En de troosteloze aanblik van de afgebrande huizen maakte veel indruk op de bezoekers en daarmee op hun offervaardigheid.

De keuze om Geldrops burgemeester Fleskens in het comité te benoemen, was eigenlijk niet zo opmerkelijk. Hij was een persoon met veel contacten. Fleskens was enkel jaren lid geweest van Gedeputeerde

Namen der begunstigers		Bedrag.
A. N. Flekens	Geldrop f	100 00
J. P. P. de Winter	Patron Bierlo	100 00
Felice Clerck	^{Indipendient} te Helmond	100 00
Mig. A. F. Diepes	Brisch. v' Broek	100 00
Ing. de laer	Industriel Bierlo	200 00
J. P. de Den Haag		25 00
Collecte Konings en Scheepers	'Broek	50 45
"	"Nijedera en Knoops Oekker	89 92
A. M. B. G.	'Broek	2 50
D. O. Kierop		5 00
P. en J. de W.	'Broek	20 00
D. O. Asten		10 00
N. N. Erp		5 00
N. N. Erp		5 00
J. C. J. Verheugt	Burgom. Bierlo	
	Fonit's Comité f	x 100 00
Henni Moorman	'Broek	2 50
N. N. Vucht.		1 00
B. N. A. Wemert	'Broek	2 50
G. Grammerwyk	Teehel	2 50
J. H. Krutzen	Teehel	2 50
C. J. Brevens	Melick	20 00

31 august 1921 943 PF

De eerste pagina van het register "Namen der Begunstigers van de noodlijdende ramp. Mierlo 1921".

Staten van Noord-Brabant en meer dan 10 jaar lid van de Tweede Kamer. Verheugt zocht steun in Den Haag, Fleskens wist er de weg en kende de juiste personen. Hij stelde voor contact te leggen met de minister om te zorgen dat de getroffen en een bouwpremie konden krijgen. De functies binnen het comité werden verdeeld. Pastoor De Winter en burgemeester Fleskens werden benoemd tot erevoorzitters, Verheugt tot voorzitter en Scheepers werd secretaris-penningmeester.

Verheugt had al een advertentie laten opstellen voor alle grote bladen in ons land met daarin een oproep op de milddadigheid van het Nederlandse volk. De advertentie moest natuurlijk wel gratis geplaatst worden, al lukte dat niet bij alle bladen. En inderdaad: op maandag 29 augustus werd bij de verslagen van de brand ook een grote advertentie geplaatst met het verzoek te doneren.

Tijdens de bijeenkomst van het steuncomité werden plannen gemaakt om een plaatselijke collecte te houden. Verheugt kon meedelen dat de eerste gift al binnen was: Ign. de Haes, de Eindhovense fabrikant met een vestiging in Mierlo, had f 200,- geschonken. Fleskens deed ter plekke ook een gift van f 100,-. W. Swinkels uit Helmond doneerde f 1.000,-.

Het aantal giften nam in de loop der dagen geweldig toe. Ze kwamen uit het hele land en uit de meest uiteenlopende hoeken: van de gewone burger, van vooraanstaanden, bedrijven, personeelsleden van bedrijven, van notarissen en ook van veel oud-Mierlonaren. Zelfs koningin Wilhelmina en haar moeder koningin Emma en de bisschop van 's-Hertogenbosch, mgr. Van Diepen, zegden een bijdrage toe. Er waren verenigingen die activiteiten organiseerden om de getroffen te ondersteunen. Er werden collectes in Mierlo gehouden. Padvinders in 's-Hertogenbosch zetten een actie op touw en haalden daarmee f 651,- op; de opbrengsten van liefdadigheidsconcerten kwamen in Mierlo terecht.

De kranten publiceerden elke dag de binnengekomen giften. De bedragen die gedoneerd werden, liepen uiteen van f 0,15 tot f 1.000,-. Het medeleven was erg groot. In totaal werd bijna f 12.000,- bijeengebracht.

Daags na die eerste vergadering op zondag was al de tweede bijeenkomst van het comité. Burgemeester Verheugt was afwezig. Hij zat op die dag al in Den Haag om voor steun voor de getroffen te pleiten. Het steuncomité had zich ten doel gesteld de getroffen in natura te steunen en dat betrof dus vooral kleding en meubilair. Aangezien de leden van het comité daar weinig verstand van hadden, besloten

zij drie deskundige dames in de arm te nemen. Helena van Dijk, Adriana van Eenbergen en Hendrina Knoops waren bereid hun diensten te verlenen. Zij gingen stoffen, beddengoed, onder- en bovenkleding inkopen bij de plaatselijke winkels en bij grotere winkels in Eindhoven en Helmond.

H. Verberne was koopman en zelf getroffen door de brand. Hij mocht kousen, sokken, borstrokken en stoffen leveren. Een andere slachtoffer van de ramp, G. de Vries, die behalve levensmiddelen ook manufacturen verkocht, leverde onderbroeken, hemden, schorten en rokken. De lokale ondernemers werden er goed in betrokken. Zo maakte schoenmaker Boelens voor veel gezinnen schoenen op maat. Kinder-schoenen kostten gemiddeld f 8,-, schoenen voor volwassenen gemiddeld f 13,-.

In die tijd hing in bijna alle kamers van de huizen een kruisbeeld. Daarom werden er tientallen kruisbeelden bij Van Hoof-van Neerven besteld, ter vervanging van de verbrande exemplaren.

Toen het in oktober kouder begon te worden, besloot het steuncomité dekens en kachels te gaan kopen. In Helmond werden wollen en gewatteerde dekens voor volwassenen en kinderen gekocht. Bij Toirkens--Vermeeren in Eindhoven slaagde het comité voor kachels. In totaal 121 kledingkasten en 5 keukenkasten werden gekocht in Duitsland. Vroom & Dreesmann in Eindhoven leverde tafels, tientallen ledikanten en meer dan 100 stoelen.

De comitéleden Van de Wijdeven en Konings werden belast met het keuren van de goederen die in Mierlo aankwamen. Voor de keuring van meubelwerk werd de expertise van timmerman Verbruggen ingezet. In opdracht van het comité was de veldwachter op pad gestuurd om bij alle getroffen een inventarisatie te maken van de bedragen waarvoor hun inboedels verzekerd waren, om zodoende te bepalen op welke geldelijke tegemoetkoming zij recht hadden.

Er kwamen ook verzoeken binnen van mensen die niet in het getroffen gebied woonden, maar die blijkbaar wel goederen bezaten die bij de brand verloren waren gegaan. Zo had Helmonder Hooreman klaverzaad opgeslagen bij iemand in de Marktstraat. En ene Verschure uit Mierlo-Hout had bij iemand afval

A handwritten note on lined paper. The text reads: "Hierbij 2 gulden voor de noodlijdende van den Brand te Mierlo van 'Het de Spaarpot van de Kinderen'." There is a red wax seal on the right side of the paper.

Veel begunstigers schreven een kort berichtje bij hun gift.

van kleding opgeslagen. Beiden kregen een uitkering van 50 procent. Maar blijkbaar kwamen er steeds meer van dergelijke verzoeken binnen. Want in het verslag van de bijeenkomst van het comité op 19 oktober 1921 stond het volgende besluit: "Daar het opdagen van nieuwe slachtoffers nog steeds blijft aanhouden, meent de voorzitter hieraan paal en perk te stellen en vanaf heden geene nieuwe zg. slachtoffers meer te erkennen".

Acht maanden na de ramp, op 26 april 1922, was de 15e vergadering van het Steuncomité. De laatste schadevergoedingen werden geregeld. Het Steuncomité bleef nog tot 1927 bestaan. Het leidde een slapend bestaan, omdat de boekhouding al die jaren niet was afgesloten. Dat had blijkbaar te maken met het feit dat niet alle bonnetjes bewaard waren gebleven. Bij de opheffing van het comité bleek er nog f 9,79 in de kas te zitten. Besloten werd het bedrag te doneren aan het Armbestuur van Mierlo.

Verbrand geld

Veel bewoners van de getroffen huizen waren tijdens de brand in paniek het huis uitgerend. Veel tijd om de inboedel te redden was er niet. Zelfs de portemonnee in de vlucht meenemen was meestal niet gelukt. De burgemeester stuurde veldwachter Leenen er op uit om te inventariseren wat de getroffen gezinnen allemaal aan bezittingen waren kwijtgeraakt, waaronder geld.

Al op 30 augustus stuurde Verheugt een brief naar de president van De Nederlandsche Bank. Er was voor f 967,- aan papier- en muntgeld verbrand, dat toebehoord had aan acht personen. P. Coolen, winkelier, en Joh. Franssen, een rondreizend manufacturer, waren het meeste kwijt, namelijk elk meer dan f 350,-. De burgemeester verklaarde dat de opgaven geloofwaardig waren. Hij wilde eventueel ook zorgen voor beëdigde verklaringen. Enkele dagen later schreef hij dat hij de president graag op 8 september op het gemeentehuis zou ontvangen. Blijkbaar kreeg hij het advies om de minister van financiën aan te schrijven. Vier dagen later bevestigde De Nederlandsche Bank schriftelijk dat het papiergeld vergoed zou worden en dat met de burgemeester was afgesproken dat hij 'geen ruchtbaarheid mag geven aan van welke zijde de vergoeding is ontvangen'. Op 24 september schreef de minister van financiën dat op grond van de wet in geen geval bij verlies enige vergoeding gegeven mocht worden. Het geld was echter al lang in Mierlo aangekomen.

Ook 's-Rijksmuntmeester in Utrecht ontving een schrijven van B. en W. De muntmeester keerde f 45,- uit. Eén rijksdaalder werd niet vergoed omdat hij van onedel metaal was.

De brand leverde ook geld op. Na de brand begon men met het opruimen van de puinhopen. Onder de vloer van het huis van Adrianus van den Wittenboer kwamen 85 rijksdaalders, 10 gouden tientjes, 1 gouden muntstuk van 5 gulden tevoorschijn. Helaas was het geld niet van hem, maar het zou van een andere persoon zijn. Ook bij Johannes van Bree bleek geld onder de vloer verborgen te zijn. Er kwam maar liefst 1.000 gulden tevoorschijn.

De angst, paniek en onzekerheid op 27 augustus en de maanden daarna waren groot. Dankzij het feit dat de getroffen en heel snel in een woning in de Wilhelminastraat konden gaan wonen en dankzij de financiële steun en de steun in natura door het steuncomité, kon de draad in de Marktstraat weer redelijk snel opgepakt worden. Nog geen vier weken na de brand had Jos Gooris al een vergunning voor de herbouw van zijn woonhuis met café en garage en A. Van de Wittenboer voor zijn bakkerij. H. van den Boogaard volgde ook snel met een vergunning voor de herbouw van het woonhuis annex café. De kost moest uiteindelijk ook verdiend worden. In juli 1922 werden er 8 vergunningen verleend. M.E. Verbruggen was de aannemer van al deze huizen. Ze lijken wat bouwstijl betreft veel op elkaar.

Na de brand werden deze huizen gebouwd op de plaats waar het huis van Raaijmakers en Manders stond.

Lijst van brandweerlieden van de Vrijwillige Brandweer van Mierlo van 1939 tot en met 31 december 2003

Toelichting

Aan de hand van aanwezige documenten is geprobeerd een zo compleet mogelijke lijst samen te stellen van de leden van de Vrijwillige Brandweer Mierlo over de periode 1939-2003.

Indien bekend, zijn begin- en einddatum van de diensttijd aangegeven. Soms is van een lid alleen een bepaald jaar bekend waarin hij als lid vermeld wordt. Als bij 'diensttijd tot' niets is ingevuld, dan is de datum van uittreden onbekend of is de betreffende persoon in 2004 in dienst gekomen van de Vrijwillige Brandweer Geldrop-Mierlo.

Naam	diensttijd van	diensttijd tot	vermeld in
M.J.J. Verbruggen	1930	1946	1946
A.A. van Vlerken			1957
A.M. Richters	1930	1961	
A.J. van der Vleuten	1930	1960	
C.A. van Winckel	1930	1965	
A. Jansen	1930	1968	
J.C. Verbruggen	1935	1974	
A. van Winckel	1946		
F.M. v.d. Kimmenade	1936	1974	
J.L. v.d. Braak	1940	1950	
A.J.G. v.d. Westerlo	1943		
Th. Prinsen	1943		
F.M. Verbakel	1944	1950	
M.F.C. Kusters	1944	1968	
C. van Hoof	1944		
Jos.M.A. Verheugt	1944	1946	
A.H. de Koning	1946	1965	
P.J.H. Caris	1946		
A.C. Leijten	1946	1949	
B.M. Goeijers	1946	1961	
A.F.J. van Hoof	1954		
H.A. Verhagen	1954	1980	
H.G. van der Vleuten	1954	1984	
J.A. Slegers	1954	1980	
H.M.J.C. Verbruggen	1955		
J.L.A. Smeets	1955	1990	
A.M.M. van Haandel	1956	1992	
M.A. Haazen		1968	
J.A. Louwers	1958		
J. Verstappen			1955
J.M. Coolen	1961	1992	
W.J.M. Manders	1961		
A.A.C. van Hoof			1965
J.C. Vervoort	1965	1968	
C.A.J. van Hoof			1965
P.J.H. Caris			1965
A.J.J.G. van de Westerlo	1965	1968	
H.W.M. van der Vleuten			1965
P.M. van Gastel		1968	
N.A.J.G. van de Kimmenade	1965	1995	
Th. van Mierlo	1967	1970	

Naam	diensttijd van	diensttijd tot	vermeld in
P.H. Louwers	1968		
H.C.I. Louwers	1969		
W.J.A.M. van Vlerken	1969	2001	
F.P.A. van der Vleuten	1969	2002	
J.F.P.M. van Gerven	1969	2000	
J.A.M. van Happen	1969	2000	
L.G. Lenssen	1970		
J.H. van Leuken	1971	1988	
F.M. van de Kimmenade	1971	2002	07-05-2002
G.G.F.M. van de Kimmenade	1971	2000	05-09-2000
H.J.J.M. Bouw	1971		
G.G.J.M. van de Mosselaar	1971	1998	30-05-1998
A.J. Smits	1971	1993	01-05-1993
H.W.M. van der Vleuten		1965	1965
A.J.M. van Melis	1974		
J.H.G. van Stiphout	1977		
J.G.H. Slegers	1979		
J.C.F.B. van Hoof	1979		
P.W.G. Donkers	1980	2001	
A.H.F.M. Iding	1983	1989	
J.W.M. van Dijk	1987		
J.C. Meulendijks	1987		
H.M.E.J. van der Linden	1987	1990	
F.P.H. van Falier	1983		
G.J.M. Raaijmakers	1979		
J.W.G.M. van Lierop	1979		
P.B.M. Smeets	1985		
A.H.J. Martens	1985		
J.G.H. Slegers	1985		
C.J.J. Toemen	1988		
A.J.A.W. van Meurs	1988		
J.G.A. Seykens	1988		
A.J.M. Smetsers	1990		
G.J. Roodvoets	1990		
R.J.M. ter Schiphorst	1990		
T.A. Bos	1990		
P.J.A. Rademakers	1991	1991	
P.J.M.M. Slits	1991	1997	
H. van Waarsenburg			
J.M.G. van Baars	1992		
F.F.J. Verhoeven	1992		
E.E.J. van de Zanden	1992		
M.F.H. van de Kimmenade	1992		
M. van Gogh			1993
E.H.M.E.J. van der Linden	1993		
G.P.A. van de Mosselaar	1995		
J.P. Louwers	1995		
R.F. van de Kimmenade	1995		
P.M.F. van der Vleuten	1997		

Naam	diensttijd van	diensttijd tot	vermeld in
J.H. Ehrismann	1999		
K.E.M. van den Berg	1998		
A.J.L. van Dommelen	2000		
L.C.H.F. van de Heuvel	2000		
E.J.P. Klink	2000		
M.F.W.M. van Vlerken	2000		
M.P.J. van Happen	2001		
J.J.W. van Lierop	2001		

Brandweercommandanten van de Vrijwillige Brandweer, 1939-2003

1939-1946 M.J. Verbruggen
1946-1974 J. Verbruggen
1974-1988 J.H. van Leuken
1988-1992 A.M.M. van Haandel
1992-2002 F.P.A. van der Vleuten
2002-2003 J. Ehrismann

Bronnen

RHC-Eindhoven.

Toegangsnr. 13138 Gemeentebestuur Mierlo, 1387-1811

Toegangsnr. 13139 Gemeentebestuur Mierlo, 1811-1932

Toegangsnr. 13140 Gemeentebestuur Mierlo, 1933-1967

Toegangsnr. 11150 Gemeentebestuur Mierlo, 1968-2003

Toegangsnr. 13149 Commissie tot hulpverlening bij de "Grote brand", 1921.

BHIC-'s-Hertogenbosch

Toegangsnr. 17 Provinciaal Bestuur Noord-Brabant, 1814-1920

Met dank aan de medewerkers van beide archieven voor het inscannen van documenten tijdens de corona-epidemie.

Leo Lenssen en Rinie Weijts voor het beschikbaar stellen van hun archiefgegevens.

Peter van den Boogaard voor het kadaster- en huizenonderzoek.

Mike van de Kimmenade voor foto's uit het archief van Brandweerkorps Mierlo.

www.delpher.nl, krantenartikelen.

BESTUUR

Voorzitter	Hans Klink 06-46505750
Secretaris	Annie Berkers - Romonesco 0492-664118
Penningmeester	Hans Verhees 0492-663219
Lid	Mike van de Kimmenade 06-29595019
Lid	Henk van Sleuwen 0492-662916
Lid	Marij Damen - van der Aa 0492-662571
Lid	Eveline van der Linden 0492-664999
E-mail	info@heemkundekringmyerle.nl
Website	www.heemkundekringmyerle.nl

COLOFON

Eindredactie	Ria Saanen
Vormgeving	Pim van Deursen
Redactieadres	Annie Berkers - Romonesco Burg. van Lokvenstraat 135 5731 LT Mierlo
E-mail	Annie.Berkers@onsbrabantnet.nl
Drukker	Editoo B.V. te Arnhem

Indien onbestelbaar:
HKM, van Lokvenstraat 135, 5731 LT Mierlo

Heemkundekring Myerle

Heemkundekring Myerle is opgericht op 7 juni 1984 vanuit en voor de gemeenschap van de oude heerlijkheid Mierlo, 't Hout en Broek in het algemeen en van en voor haar leden in het bijzonder.

Wij willen in brede kring belangstelling wekken voor plaats en streek door leden en belangstellenden te betrekken bij historisch en archeologisch interessante projecten. Hiertoe organiseren we activiteiten die heemkunde dichterbij de mensen brengt. Hierbij steunen we op de gemeenschap en leden en zorgen voor hun actieve bijdrage.

Verder onderzoeken en bestuderen we verschillende aspecten die tot het begrip heemkunde behoren en doen daarvan verslag in woord, beeld en geschrift.

Wij verlenen medewerking aan het veiligstellen van heemkundig belangrijke terreinen, voorwerpen en zaken in de meest uitgebreide zin. Wij zullen hiervan door middel van publicaties, lezingen en exposities verslag doen aan de gemeenschap van Mierlo en Mierlo-Hout en dragen zo bij aan het behoud van het culturele erfgoed.

(uit de missie van HKM)

U bent welkom: donderdagavond van 20.00 - 22.00 in het Oude Raadhuis van Mierlo
www.heemkundekringmyerle.nl